

Beoordeling van het duurzaamheidsbeleid van drie verzekeringsgroepen: CZ, Menzis en VGZ

Eerlijke Verzekeringswijzer

17 september 2018

Eerlijke Verzekeringswijzer

Beoordeling van het duurzaamheidsbeleid van drie verzekeringsgroepen: CZ, Menzis en VGZ

De Eerlijke Verzekeringswijzer is een samenwerkingsverband van Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.

17 september 2018

Onderzoek:

Hester Brink en Michel Riemersma

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Inleiding	3
Hoofdstuk 1	Doelstelling en methodologie	5
1.1	Doelstelling en uitgangspunten Eerlijke Verzekeringswijzer	5
1.2	Opzet beleidsonderzoek	6
1.3	Selectie van verzekeringsgroepen	6
1.4	Methodologie: Inhoud van het beleid	7
1.4.1	Selectie van thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	7
1.4.2	Principes afgeleid van internationale standaarden	8
1.4.3	Relevante beleidsstukken	9
1.4.4	Internationale standaarden	9
1.5	Methodologie: reikwijdte van het beleid	9
1.5.1	Selectie van investeringscategorieën	9
1.5.2	Toekenning van scores	10
1.5.3	Beleggingen op de balans	11
1.5.4	Vermogensbeheer	13
1.5.5	Zakelijke kredietverlening en projectfinanciering	14
1.5.6	Geen activiteit.....	14
1.6	Uitvoering onderzoek	15
1.7	Disclaimer	15
Hoofdstuk 2	Thema's	16
2.1	Arbeidsrechten	16
2.1.1	Wat staat er op het spel?	16
2.1.2	Overzicht elementen en scores	16
2.1.3	Analyse beleid arbeidsrechten	17
2.2	Belastingen	18
2.2.1	Wat staat er op het spel?	18
2.2.2	Overzicht elementen en scores	18
2.2.3	Analyse beleid belastingen	20
2.3	Corruptie	20
2.3.1	Wat staat er op het spel?	20
2.3.2	Overzicht elementen en scores	21
2.3.3	Analyse beleid corruptie	22
2.4	Dierenwelzijn	22
2.4.1	Wat staat er op het spel?	22
2.4.2	Overzicht elementen en scores	23
2.4.3	Analyse beleid dierenwelzijn	24
2.5	Gendergelijkheid	24
2.5.1	Wat staat er op het spel?	24
2.5.2	Overzicht elementen en scores	25
2.5.3	Analyse beleid gendergelijkheid	26

2.6	Gezondheid	26
2.6.1	Wat staat er op het spel?	26
2.6.2	Overzicht elementen en scores	27
2.6.3	Analyse beleid gezondheid	29
2.7	Klimaatverandering	29
2.7.1	Wat staat er op het spel?	29
2.7.2	Overzicht elementen en scores	30
2.7.3	Analyse beleid klimaatverandering	32
2.8	Mensenrechten	32
2.8.1	Wat staat er op het spel?	32
2.8.2	Overzicht elementen en scores	33
2.8.3	Analyse beleid mensenrechten	34
2.9	Natuur	34
2.9.1	Wat staat er op het spel?	34
2.9.2	Overzicht elementen en scores	35
2.9.3	Analyse beleid natuur	37
Hoofdstuk 3	Sectoren	38
3.1	Bosbouw	38
3.1.1	Wat staat er op het spel?	38
3.1.2	Overzicht elementen en scores	38
3.1.3	Analyse beleid bosbouw	40
3.2	Elektriciteitsproductie	40
3.2.1	Wat staat er op het spel?	40
3.2.2	Overzicht elementen en scores	40
3.2.3	Analyse beleid elektriciteitsproductie	42
3.3	Financiële sector	42
3.3.1	Wat staat er op het spel?	42
3.3.2	Overzicht elementen en scores	43
3.3.3	Analyse beleid financiële sector	44
3.4	Maakindustrie	44
3.4.1	Wat staat er op het spel?	44
3.4.2	Overzicht elementen en scores	45
3.4.3	Analyse beleid maakindustrie.....	46
3.5	Mijnbouw	46
3.5.1	Wat staat er op het spel?	46
3.5.2	Overzicht elementen en scores	47
3.5.3	Analyse beleid mijnbouw.....	49
3.6	Olie en gas	50
3.6.1	Wat staat er op het spel?	50
3.6.2	Overzicht elementen en scores	50
3.6.3	Analyse beleid olie en gas.....	52
3.7	Visserij	53
3.7.1	Wat staat er op het spel?	53

3.7.2	Overzicht elementen en scores	54
3.7.3	Analyse beleid visserij.....	55
3.8	Voeding.....	55
3.8.1	Wat staat er op het spel?	55
3.8.2	Overzicht elementen en scores	56
3.8.3	Analyse beleid voeding.....	58
3.9	Wapens	58
3.9.1	Wat staat er op het spel?	58
3.9.2	Overzicht elementen en scores	59
3.9.3	Analyse beleid wapens	60
3.10	Woningbouw en vastgoed	60
3.10.1	Wat staat er op het spel?	60
3.10.2	Overzicht elementen en scores	61
3.10.3	Analyse beleid woningbouw en vastgoed	64
Hoofdstuk 4	Bedrijfsvoering	65
4.1	Bonussen.....	65
4.1.1	Wat staat er op het spel?	65
4.1.2	Overzicht elementen en scores	65
4.1.3	Analyse beleid bonussen	66
4.2	Transparantie en verantwoording	67
4.2.1	Wat staat er op het spel?	67
4.2.2	Overzicht elementen en scores	67
4.2.3	Analyse beleid transparantie en verantwoording	69
Hoofdstuk 5	Beoordeling van het beleid van de drie zorgverzekeraars	70
5.1	CZ.....	70
5.1.1	Profiel.....	70
5.1.2	Overzicht beleidsscores	71
5.1.3	Analyse beleid CZ.....	72
5.2	Menzis	72
5.2.1	Profiel.....	72
5.2.2	Overzicht beleidsscores	73
5.2.3	Analyse beleid Menzis	74
5.3	VGZ	75
5.3.1	Profiel.....	75
5.3.2	Overzicht beleidsscores	75
5.3.3	Analyse beleid VGZ	76
Hoofdstuk 6	Bespreking scores	78
6.1	Analyse van de scores van CZ, Menzis en VGZ.....	78
6.2	Analyse van de scores op thema en sector.....	78
6.3	Algemene conclusies.....	79
Bronnen	81

Lijst van tabellen

Tabel 1	Overzicht verzekeringsgroepen.....	1
Tabel 2	Overzicht van de scores van de verzekeringsgroepen	2
Tabel 3	Geselecteerde verzekeringsgroepen en kerncijfers 2016 (in € miljard)	7
Tabel 4	Beleidsscores Arbeidsrechten	17
Tabel 5	Beleidsscores Belastingen.....	19
Tabel 6	Beleidsscores Corruptie	21
Tabel 7	Beleidsscores Dierenwelzijn.....	23
Tabel 8	Beleidsscores Gendergelijkheid.....	25
Tabel 9	Beleidsscores Gezondheid	28
Tabel 10	Beleidsscores Klimaatverandering	30
Tabel 11	Beleidsscores Mensenrechten.....	33
Tabel 12	Beleidsscores Natuur	36
Tabel 13	Beleidsscores Bosbouw	39
Tabel 14	Beleidsscores Elektriciteitsproductie	41
Tabel 15	Beleidsscores Financiële sector	43
Tabel 16	Beleidsscores Maakindustrie	45
Tabel 17	Beleidsscores Mijnbouw	47
Tabel 18	Beleidsscores Olie en gas	51
Tabel 19	Beleidsscores Visserij.....	54
Tabel 20	Beleidsscores Voeding	56
Tabel 21	Beleidsscores Wapens	59
Tabel 22	Beleidsscores Woningbouw en vastgoed.....	62
Tabel 23	Beleidsscores Bonussen	66
Tabel 24	Beleidsscores Transparantie en verantwoording	68
Tabel 25	Analyse van relevante beleggingscategorieën voor CZ (in € miljard).....	70
Tabel 26	Overzicht beleidsscores CZ.....	71
Tabel 27	Analyse van relevante beleggingscategorieën voor Menzis (in € miljard)	73
Tabel 28	Overzicht beleidsscores Menzis	73
Tabel 29	Analyse van relevante beleggingscategorieën voor VGZ (in € miljard)	75
Tabel 30	Overzicht beleidsscores VGZ	76
Tabel 31	Overzicht van de scores van de verzekeringsgroepen	80

Samenvatting

Verzekeringsgroepen zijn relatief grote spelers op de (internationale) beleggingsmarkt. Door hun beleggingen maken verzekeringsgroepen het bedrijven, overheden en particulieren mogelijk om kapitaal te verwerven voor bijvoorbeeld fabrieken, plantages of nieuwe technologieën. Deze activiteiten kunnen bijdragen aan het uitbannen van ondervoeding en het versterken van ecosystemen, maar ook aan het schenden van mensenrechten en aan milieuvervuiling.

De Eerlijke Verzekeringswijzer stelt zich ten doel om verzekeraars hun beleggingsbeleid te laten verduurzamen en hun investeringen en bedrijfsvoering daar op te laten afstemmen. Achterliggend doel is dat de verzekeraars hun (financiële) invloed aanwenden om de bedrijven waarin ze (willen) beleggen te verduurzamen. De Eerlijke Verzekeringswijzer is een gezamenlijk project van zes organisaties: Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.

Voor de Eerlijke Verzekeringswijzer beoordeelt dit onderzoeksrapport voor het eerst het duurzaamheidsbeleid van drie verzekeringsgroepen waar drie van de grootste zorgverzekeraars die actief zijn op de Nederlandse markt toe behoren. De volgende verzekeringsgroepen zijn door de Eerlijke Verzekeringswijzer voor dit onderzoek geselecteerd:

Tabel 1 Overzicht verzekeringsgroepen

Verzekeringsgroep	Zorgverzekeringsmerken
CZ	CZ, OHRA Zorgverzekeringen N.V., OHRA Ziektekostenverzekeringen N.V., Delta Lloyd Zorgverzekering
Menzis	Menzis, Anderzorg, Azivo
VGZ	VGZ, Bewuzt, Univé, Zorgzaam, Zekur, IZA, IZZ, SZVK, UMC

Het beleid van Achmea, de vierde grote verzekeringsgroep die zorgverzekeringen op de Nederlandse markt aanbiedt, wordt al langer beoordeeld in onderzoeken van de Eerlijke Verzekeringswijzer, die zich in de afgelopen vijf jaar richtte op de concerns van de tien grootste levensverzekeraars in Nederland.

Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de methode van het Fair Finance Guide International (FFGI) netwerk, waar de coalitie van de Eerlijke Verzekeringswijzer lid van is. Per thema, sector en aspect van de bedrijfsvoering zijn door de FFGI principes gedefinieerd die zijn afgeleid van internationale standaarden. Van verzekeraars die maatschappelijk verantwoord (willen) ondernemen mag verwacht worden dat ze deze breed gedragen internationale standaarden naleven bij het aanbieden van verzekeringen, het beleggen van verzekeringspremies en bij het vermogensbeheer, ook als deze standaarden in één of meer landen niet in wetgeving zijn opgenomen. In dit onderzoek is nagegaan welke principes (uitgangspunten) en MVO-criteria zijn opgenomen in het duurzaamheidsbeleid van CZ, Menzis en VGZ, voor negen thema's, tien sectoren en twee aspecten van de bedrijfsvoering.

Per thema wordt aan iedere verzekeringsgroep een score toegekend. De scores worden weergegeven op een schaal van 1 tot en met 10 en hangen af van het aantal principes dat in het publiek beschikbare duurzaamheidsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen. Bij het toekennen van scores wordt zowel naar de inhoud als de reikwijdte van het beleid gekeken.

Tabel 2 geeft een overzicht van de scores die in dit onderzoek zijn toegekend voor de geselecteerde thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering aan de drie onderzochte verzekeringsgroepen. De scores worden weergegeven op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 10 (uitstekend).

Tabel 2 Overzicht van de scores van de verzekeringsgroepen

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	CZ	Menzis	VGZ
Arbeidsrechten	3	3	5
Belastingen	1	1	1
Corruptie	1	1	5
Dierenwelzijn	1	1	1
Gendergelijkheid	1	1	1
Gezondheid	1	1	3
Klimaatverandering	1	1	1
Mensenrechten	3	3	1
Natuur	1	1	1
Bosbouw	1	1	1
Elektriciteitsproductie	1	2	1
Financiële sector	1	1	1
Maakindustrie	1	1	1
Mijnbouw	1	1	1
Olie en gas	1	1	1
Visserij	1	1	1
Voeding	1	1	1
Wapens	3	4	4
Woningbouw en vastgoed	1	1	1
Bonussen	10	10	10
Transparantie en verantwoording	2	3	3

De resultaten van dit onderzoek geven weer dat het alle drie verzekeringsgroepen vooralsnog ontbreekt aan beleggingsbeleid op veel punten. De scores van de drie verzekeringsgroepen verschillen niet zeer sterk van elkaar en zijn laag tot zeer laag, met de hoge scores voor het bonusbeleid als grote uitzondering. Deze score wordt verklaard door het feit dat overheidsregulering het vaste salaris maximeert en bonussen verbiedt.

Hoewel de drie verzekeringsgroepen bij alle andere thema's 'twijfelachtig' (een 5) of lager scoren, hebben zij alle drie wel wat beleid ten aanzien van onderwerpen die al lange tijd veel aandacht krijgen in discussies over duurzaam ondernemen en waarvan de naleving vaak wordt gezien als absolute minimumeis voor een verantwoord beleggingsbeleid. Deze onderwerpen liggen op het gebied van arbeidsrechten en wapens.

Er wordt door de drie verzekeringsgroepen echter ook op onderwerpen als klimaatverandering en olie en gas slecht gescoord, terwijl er vanuit de samenleving al jarenlang veel druk wordt uitgeoefend op bedrijven en financiële instellingen om te verduurzamen op deze onderwerpen.

Inleiding

In dit rapport vindt u de eerste beoordeling van het beleggingsbeleid van drie zorgverzekeringsgroepen voor de Eerlijke Verzekeringswijzer.

De Eerlijke Verzekeringswijzer is een samenwerkingsverband van zes organisaties: Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection. In januari 2009 startten enkele van deze organisaties met de beoordeling van het financieringsbeleid van Nederlandse bankgroepen in het project Eerlijke Bankwijzer. In 2013 lanceerden Amnesty International, Dierenbescherming, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib en PAX de Eerlijke Verzekeringswijzer, waarin het beleggingsbeleid van de tien grootste verzekeringsgroepen actief op de Nederlandse levensverzekeringsmarkt werd beoordeeld. In het voorliggende rapport worden voor het eerst drie zorgverzekeringsgroepen beoordeeld.

Door vergelijking van het financierings- en beleggingsbeleid en de bedrijfsvoering van financiële instellingen stimuleren de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer een concurrentieslag op het gebied van *Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)*: een proces van steeds verdere aanscherping van normen op sociaal, ecologisch en economisch gebied.

De Eerlijke Verzekeringswijzer laat zien in welke mate verzekeringsgroepen door middel van hun beleggingen bijdragen aan een sociaal rechtvaardige en duurzame wereld. De Eerlijke Verzekeringswijzer stelt zich ten doel om verzekeringsgroepen hun beleggingsbeleid te laten verduurzamen en hun beleggingskeuzes daar op te laten afstemmen. Achterliggend doel is dat de verzekeringsgroepen hun (financiële) invloed aanwenden om bedrijven en overheden te verduurzamen.

De Eerlijke Verzekeringswijzer is een consumenten-instrument. Steeds meer consumenten vinden het belangrijk dat hun verzekeraar maatschappelijk verantwoord investeert. Consumenten worden via [de website](#) betrokken bij het verwezenlijken van het doel van de Eerlijke Verzekeringswijzer. Op de website kunnen consumenten het beleggingsbeleid van de belangrijkste verzekeringsgroepen in Nederland vergelijken en ook de resultaten van praktijkonderzoeken bekijken. Aan de hand van praktijkonderzoeken wordt beoordeeld of de beleggingen van een verzekeraar in lijn zijn met (inter-)nationale richtlijnen voor MVO op een bepaald onderwerp. Als dit niet het geval is wordt onderzocht of dit te maken heeft met gebrek aan beleid en/of onvolledige implementatie van beleid. Ook kunnen consumenten via de website de verzekeringsgroepen aanschrijven om positieve of negatieve feedback te geven.

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer maken inmiddels deel uit van een samenwerkingsverband van NGO's in België, Brazilië, Duitsland, Frankrijk, Indonesië, Japan, Nederland, Noorwegen en Zweden, genaamd Fair Finance Guide International (FFGI). Voor dit onderzoek naar het beleid van de verzekeringsgroepen van de drie Nederlandse zorgverzekeraars, hanteert de Eerlijke Verzekeringswijzer de methode van de FFGI. Die is opgesteld in 2014, daarbij voortbouwend op de methode van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer, en in 2016 geactualiseerd. De methodologie, inclusief achtergrondinformatie en de gebruikte internationale standaarden voor alle thema's is te vinden op [de website](#) van de Eerlijke Verzekeringswijzer.

In het eerste hoofdstuk van dit rapport wordt de methodologie en werkwijze van de Eerlijkse Verzekeringswijzer uiteengezet. Hier is te lezen hoe het onderzoek is opgezet, wat de thema's en sectoren zijn die worden onderzocht. Daarnaast bevat Hoofdstuk 1 uitleg over hoe beleid wordt beoordeeld en hoe scores worden toegekend.

Hoofdstuk 2 en Hoofdstuk 3 presenteren in detail de thema's en sectoren waarop het beleid van de zorgverzekeringsgroepen wordt beoordeeld. In deze hoofdstukken is uitgebreid beschreven waarom deze thema's en sectoren van belang zijn voor een duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid en voor enkele aspecten van de bedrijfsvoering, en hoe de drie verzekeringsgroepen scoren voor elk onderdeel.

In Hoofdstuk 5 worden de resultaten van het beleidsonderzoek per zorgverzekeringsgroep gepresenteerd. In dit hoofdstuk worden ook de profielen van CZ, Menzis en VGZ weergegeven alsmede achtergrondinformatie over de verzekeringsgroepen.

Tot slot worden in Hoofdstuk 6 de scores van de drie zorgverzekeringsgroepen verder geanalyseerd. In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken en de conclusies uiteengezet die men op basis van de toegekende scores kan trekken.

Hoofdstuk 1 Doelstelling en methodologie

1.1 Doelstelling en uitgangspunten Eerlijke Verzekeringswijzer

Dit rapport is geschreven voor de Eerlijke Verzekeringswijzer, een samenwerkingsverband van zes Nederlandse maatschappelijke organisaties:

- Amnesty International
- FNV
- Milieudefensie
- Oxfam Novib
- PAX (voorheen IKV Pax Christi)
- World Animal Protection

Het doel van de Eerlijke Verzekeringswijzer is om maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) te bevorderen bij in Nederland actieve verzekeringsgroepen. Volgens het Nederlandse MVO Platform kan MVO worden gedefinieerd als “een resultaatgericht proces waarbij een bedrijf in haar gehele bedrijfsvoering en in de keten verantwoordelijkheid neemt voor de effecten die zij bewerkstelligt op sociaal, ecologisch en economisch gebied en daarover op transparante wijze verantwoording aflegt aan belanghebbenden.”¹

Dat betekent niet alleen dat alle bedrijven (dus ook verzekeringsgroepen) zich houden aan wet- en regelgeving in de landen waar zij actief zijn. Van bedrijven mag ook verwacht worden dat ze alle breed gedragen internationale standaarden naleven die duurzaamheidsproblemen onderkennen en daarvoor oplossingen bieden, ook als deze standaarden in één of meer landen niet in nationale wetgeving zijn opgenomen. Bedrijven zouden deze standaarden moeten naleven in de bedrijfsvoering van hun eigen onderneming en hun dochterondernemingen en zouden deze naleving ook moeten verwachten van hun toeleveranciers.

De Eerlijke Verzekeringswijzer is van mening dat het streven naar MVO voor verzekeringsgroepen betrekking moet hebben op hun kernactiviteiten: het aanbieden van verzekeringen en het beleggen van verzekeringspremies. Verzekeringsgroepen zijn relatief grote spelers op de (internationale) beleggingsmarkt. Door deze beleggingen maken verzekeringsgroepen het bedrijven, overheden en particulieren mogelijk om kapitaal te verwerven voor bijvoorbeeld fabrieken, plantages of nieuwe technologieën. Deze activiteiten kunnen bijdragen aan het uitbannen van ondervoeding en het versterken van ecosystemen, maar ook aan het schenden van mensenrechten en aan milieuvervuiling.

Volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer zouden verzekeringsgroepen daarom ook van de bedrijven waaraan ze kapitaal verstrekken moeten verwachten dat zij en hun toeleveranciers breed gedragen internationale standaarden naleven. Verzekeringsgroepen zouden deze verwachtingen moeten vastleggen in beleidsdocumenten die publiek beschikbaar zijn, zodat voor alle klanten en andere stakeholders inzichtelijk is welke beleggingskeuzes door de verzekeraar worden gemaakt.

In dit beleidsonderzoek wordt onderzocht welke MVO-principes de onderzochte verzekeringsgroepen in hun beleggingsbeleid hebben opgenomen. Daarnaast onderneemt de Eerlijke Verzekeringswijzer praktijkonderzoeken waarin voor een concreet maatschappelijk thema (zoals wapenhandel, toegang tot medicijnen of energievoorziening) wordt nagegaan welke beleggingskeuzes verzekeringsgroepen in de praktijk maken en welke acties zij ondernemen ten aanzien van organisaties waarin zij investeren.

Door de verzekeringsgroepen zowel op de inhoud van hun beleid te vergelijken, als op de keuzes die zij in de praktijk maken, stimuleert de Eerlijke Verzekeringswijzer de onderlinge concurrentie tussen verzekeringsgroepen ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De Eerlijke Verzekeringswijzer hoopt zo een proces op gang te brengen dat leidt tot steeds verdere aanscherping van de gehanteerde principes (*race to the top*) en tot versterking van de opbouwende rol die verzekeringsgroepen kunnen spelen bij het tot stand brengen van een rechtvaardige en duurzame wereld. Behalve door middel van publicaties gaat de Eerlijke Verzekeringswijzer hiertoe een voortdurende dialoog aan met de verzekeringsgroepen.

Op de website van de Eerlijke Verzekeringswijzer kunnen consumenten en andere belangstellenden het beleid én de praktijk van de belangrijkste verzekeringsgroepen in Nederland vergelijken. De Eerlijke Verzekeringswijzer richt zich - via deze website, publicaties en de media - in de eerste plaats op Nederlandse particulieren die een klantrelatie met een van de grotere verzekeringsgroepen hebben. De Eerlijke Verzekeringswijzer maakt het klanten, media en andere belangstellenden daarbij ook mogelijk om verzekeringsgroepen aan te spreken, zowel in de vorm van een compliment als in de vorm van een klacht.

1.2 Opzet beleidsonderzoek

In dit onderzoeksrapport wordt het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroepen van drie zorgverzekeraars in Nederland beoordeeld. De beoordelingen uit dit rapport worden in ingekorte vorm en in toegankelijke bewoordingen op de website van de Eerlijke Geldwijzer gepubliceerd.

In paragraaf 1.3 wordt een overzicht gegeven van de geselecteerde verzekeringsgroepen.

Het beleggingsbeleid van deze verzekeringsgroepen wordt in dit onderzoek vergeleken op basis van de methodologie die Profundo in samenwerking met de Fair Finance Guide International heeft ontwikkeld. Deze methodologie is ook gepubliceerd op de website van de Eerlijke Verzekeringswijzer (uitsluitend in het Engels). De methodologie beoordeelt het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroepen op twee aspecten:

- **De inhoud van het beleid:** welke principes en MVO-criteria spelen een rol in het beleid dat de verzekeringsgroepen hanteren bij het beoordelen van hun beleggingen? Hoe de inhoud van het beleid wordt beoordeeld, komt aan de orde in paragraaf 1.4.
- **De reikwijdte van het beleid:** voor welke vormen van beleggingen, financieringen en beleggingen geldt het beleggingsbeleid? Het door de verzekeringsgroepen geformuleerde beleggingsbeleid met betrekking tot vermogensbeheer voor derden is bijvoorbeeld niet altijd hetzelfde als het beleid dat geldt voor beleggingen voor eigen rekening en risico. Hoe de reikwijdte van het beleid wordt beoordeeld, wordt nader uiteengezet in paragraaf 1.5.

De volgende paragrafen gaan nader in op de werkwijze die voor dit onderzoek is gehanteerd.

1.3 Selectie van verzekeringsgroepen

Over het algemeen worden drie categorieën verzekeringen onderscheiden: leven, schade en zorg. Sommige verzekeringsgroepen zijn actief in alle drie de categorieën, andere verzekeringsgroepen specialiseren zich in één categorie. Het beleid van de verzekeringsgroepen waartoe de tien grootste, in Nederland actieve levensverzekeraars behoren, is tussen 2013 en 2017 vijf keer beoordeeld in de Eerlijke Verzekeringswijzer: na de 'nulmeting' volgden vier updates van het beleidsonderzoek. Bij de vijfde beleidsupdate, in maart 2018, beoordeelde de Eerlijke Verzekeringswijzer nog 'slechts' het beleid van de volgende zeven verzekeringsgroepen:

- Achmea
- Aegon
- Allianz
- APG (Loyalis)
- ASR
- NN Group

- Vivat

De Eerlijke Verzekeringwijzer beoordeelt in dit rapport nu voor het eerst de verzekeringsgroepen van de drie grootste zorgverzekeraars die nog niet als levensverzekeraar werden beoordeeld. Zorgverzekeraars CZ, Menzis en VGZ verzekeren samen met Achmea 86,5% van iedereen die in Nederland verplicht is een zorgverzekering te kiezen.² CZ, Menzis en VGZ hebben in 2016 gezamenlijk €15,7 miljard op de balans staan, waarvan €2 miljard in aandelen en bedrijfsobligaties is belegd.

Tabel 3 biedt een overzicht van de geselecteerde verzekeringsgroepen, de in Nederland gehanteerde merknamen, de bruto premieomzet en het totale vermogen op de balans van de verzekeringsgroep in 2016.

Tabel 3 Geselecteerde verzekeringsgroepen en kerncijfers 2016 (in € miljard)

Zorgverzekeraar	Merknamen voor zorgverzekeringen in Nederland	Bruto premie-omzet	Totaal vermogen op de balans
CZ	CZ, OHRA Zorgverzekeringen N.V., OHRA Ziektekostenverzekeringen N.V., Delta Lloyd Zorgverzekering	3,3	5,6
Menzis	Menzis, Anderzorg, Azivo	2,7	3,4
VGZ	VGZ, Bewuzt, Univé, Zorgzaam, Zekur, IZA, IZZ, UMC	5,0	7,1

In dit onderzoek wordt het investeringsbeleid beoordeeld dat van toepassing is op de gehele verzekeringsgroep en op al haar investeringen. In dit rapport worden de verzekeringsgroepen daarom aangeduid met de naam van de verzekeringsgroep.

1.4 Methodologie: Inhoud van het beleid

1.4.1 Selectie van thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering

De Eerlijke Verzekeringwijzer beoordeelt het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen in relatie tot belangrijke thema's en sectoren, alsmede het beleid voor sommige aspecten van de eigen bedrijfsvoering.

Via beleggingen in bedrijven, organisaties en overheden kan de verzekeringsgroep te maken krijgen met, en invloed uitoefenen op, belangrijke MVO-thema's. In dit onderzoek wordt daarom het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen beoordeeld voor de volgende thema's:

- Arbeidsrechten;
- Belastingen;
- Corruptie;
- Dierenwelzijn;
- Gendergelijkheid;
- Gezondheid;
- Klimaatverandering;
- Mensenrechten; en
- Natuur

Wanneer een verzekeringsgroep belegt in bedrijven die actief zijn in sectoren waarin grote duurzaamheidsrisico's bestaan, is volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer specifiek beleid voor die sectoren noodzakelijk. Dit onderzoek beoordeelt daarom het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor de volgende sectoren:

- Bosbouw;
- Elektriciteitsproductie;
- Financiële sector;
- Maakindustrie;
- Mijnbouw;
- Olie en gas;
- Visserij;
- Voeding;
- Wapens; en
- Woningbouw en vastgoed

Omdat duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen ook relevant is voor de bedrijfsvoering van de onderzochte verzekeringsgroepen, beoordeelt dit onderzoek ook het beleid van de onderzochte verzekeringsgroepen op het gebied van:

- Bonussen; en
- Transparantie en verantwoording.

Voor ieder van de bovengenoemde thema's beschrijft de methodologie de duurzaamheidsrisico's alsmede de relevante internationale standaarden en toonaangevende initiatieven op het gebied van duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Op basis daarvan is een aantal principes (uitgangspunten) geselecteerd die naar het oordeel van de Eerlijke Verzekeringwijzer deel uit zouden moeten maken van het beleid dat een verzekeringsgroep hanteert. Op deze principes wordt in paragraaf 1.4.2 verder ingegaan.

1.4.2 Principes afgeleid van internationale standaarden

In de door de Eerlijke Verzekeringwijzer gehanteerde Fair Finance Guide methodologie worden - voor ieder van de in paragraaf 1.4.1 genoemde thema's - *elementen voor een goed beleid* gedefinieerd die zijn afgeleid van internationale standaarden. De elementen zijn als *principes* geformuleerd. De lijst met principes wordt steeds periodiek geactualiseerd.

Principes die in (vrijwel) alle landen in wet- en regelgeving zijn opgenomen worden niet expliciet benoemd, omdat de Eerlijke Verzekeringwijzer er van uitgaat dat verzekeringsgroepen verwachten dat de bedrijven waar ze kapitaal aan beschikbaar stellen zich aan de wet houden. Het onderzoek richt zich vooral op bovenwettelijk (MVO) beleid.

De geformuleerde principes kunnen door de verzekeringsgroepen op verschillende manieren toegepast worden op nieuwe en bestaande beleggingen en op hun bedrijfsvoering. Bij nieuwe beleggingen kunnen de principes als selectiecriteria worden gehanteerd. Bij bestaande beleggingen kunnen ze worden ingezet als richtlijn voor engagementactiviteiten of voor afspraken over verbeteringen met de bedrijven waarin de verzekeringsgroep beleggingen heeft. Op basis van deze principes kan een verzekeringsgroep uiteindelijk ook besluiten om een beleggingsrelatie te beëindigen als de engagementactiviteiten niet het gewenste resultaat hebben.

In dit beleidsonderzoek wordt niet de praktijk van de beleggingsbeslissingen van de verzekeringsgroepen beoordeeld, maar de *principes* die daaraan ten grondslag liggen.

1.4.3 Relevante beleidsstukken

De Eerlijke Verzekeringwijzer verwacht van verzekeringsgroepen dat ze hun beleggingsbeleid publiek beschikbaar maken, bijvoorbeeld via de eigen website of in het jaarverslag. In dit onderzoek worden daarom alleen beleidsstukken beoordeeld die uiterlijk eind januari 2018 door de verzekeringsgroep publiek waren gemaakt. De naam of het onderwerp van het beleidsstuk is daarbij niet relevant. Elementen op het gebied van gezondheid kunnen bijvoorbeeld opgenomen zijn in het arbeidsrechten- of mensenrechtenbeleid van de verzekeringsgroep.

Wel is de reikwijdte van het beleidsstuk van belang. Voor de *thema's* die in paragraaf 1.4.1 zijn benoemd verwacht de Eerlijke Verzekeringwijzer dat de verzekeringsgroep beleid heeft dat geldt voor beleggingen in alle bedrijven, overheden en organisaties. Voor de in paragraaf 1.4.1 genoemde *sectoren* wordt beleid verwacht dat alleen betrekking hoeft te hebben op beleggingen in bedrijven in de betreffende sector. Elementen die alleen in het beleid voor een specifieke sector zijn opgenomen kunnen daarom niet meetellen voor de beoordeling van het themabeleid van de verzekeringsgroep.

Brochures en andere publicaties die de verzekeringsgroep publiceert om haar klanten te informeren over bepaalde maatschappelijke of economische ontwikkelingen worden niet als beleidsstukken beschouwd, tenzij de verzekeringsgroep in deze publicaties nadrukkelijk aangeeft welke principes ze hanteert bij het beoordelen van beleggingen.

Wanneer een verzekeringsgroep in een nieuws- of persbericht vernieuwingen in het beleggingsbeleid aankondigt, worden deze vernieuwingen bij één (periodieke) actualisering van de beleidsbeoordeling van de Eerlijke Verzekeringwijzer meegenomen. Daarna wordt verwacht dat de aangekondigde beleidswijziging geïntegreerd is in de beleidsstukken waarin de verzekeringsgroep haar beleggingsbeleid vastlegt.

1.4.4 Internationale standaarden

Bij de beoordeling van het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroepen wordt niet alleen gekeken naar het beleid dat de verzekeringsgroep heeft uitgeschreven in haar eigen beleidsstukken, maar ook naar de internationale standaarden die door de verzekeringsgroep zijn ondertekend of waarnaar de verzekeringsgroep kortweg verwijst in het eigen beleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, de *IFC Performance Standards* en de *UN Global Compact Principles*. Verzekeringgroepen die naar een dergelijke standaard verwijzen in hun beleid of die een dergelijke standaard ondertekend hebben, ontvangen bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid automatisch een punt voor de elementen waarvan vooraf is vastgesteld dat de internationale standaard het principe dekt.

1.5 Methodologie: reikwijdte van het beleid

Naast de inhoud van het beleid (besproken in paragraaf 1.4) is ook de reikwijdte van het beleid van groot belang bij de beoordeling van het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen. Als een verzekeringsgroep een bepaald principe alleen hanteert voor de beleggingen voor eigen risico en rekening en niet voor vermogensbeheer voor derden, kan immers moeilijk volgehouden worden dat het hier echt om een principe gaat. De Eerlijke Verzekeringwijzer is van mening dat de principes van de verzekeringsgroep betekenis moeten hebben voor alle vormen van beleggingen en investeringen die de verzekeringsgroep uitvoert, voor alle financiële diensten die de verzekeringsgroep aanbiedt en voor alle relevante aspecten van de bedrijfsvoering.

1.5.1 Selectie van investeringscategorieën

In de Fair Finance Guide-methodologie - die in 2016 door de Eerlijke Verzekeringwijzer volledig is ingevoerd - wordt per element de aan een verzekeraar toegekende inhoudelijke score vermenigvuldigd met een percentage dat de reikwijdte van het beleid voor alle beleggingen, investeringen en financieringen van de verzekeringsgroep aangeeft. Daarbij worden vier investeringscategorieën onderscheiden:

- Beleggingen op de balans, voor eigen rekening en risico van de verzekeringsgroep en voor rekening en risico van de polishouders (in aandelen, obligaties, futures, swaps en andere financiële activa);
- Vermogensbeheer voor derden (in de vorm van eigen beleggingsfondsen, private banking en externe mandaten)
- Zakelijke kredietverlening (inclusief onderwriting); en
- Projectfinanciering.

In de volgende paragrafen wordt verder ingegaan op deze verschillende investeringscategorieën en hun relevantie voor verzekeringsgroepen. CZ, Menzis en VGZ worden alleen beoordeeld in de investeringscategorie 'beleggingen op de balans'.

Naast deze vier categorieën, wordt er in het thema Woningbouw en Vastgoed ook gekeken naar hypotheeklen die de financiële instelling uit geeft.

Afhankelijk van de voor de verzekeringsgroep relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0.5 en 1. Indien niet aan het beoordelingselement wordt voldaan, is de score 0.0.

De beleidsscore van 0.5 wordt aangevuld met de score voor de scope van het beleid. Dit wordt uitgedrukt in een percentage. Als de financiële instelling de scope van het beleid niet toelicht, dan wordt er vanuit gegaan dat 50% (0.5 punten) van de activiteiten door het beleid wordt gedekt. Voor elke investeringscategorie waarvan de financiële instelling duidelijk maakt dat het beleid er op van toepassing is, wordt 12,5% aan de score toegevoegd. Als het beleid op alle relevante investeringscategorieën is toegepast, dan is de scope van het beleid 100%. Dit is de maximale score en resulteert in de score van een 1.0 voor een beoordelingselement.

Bovenstaande is gebaseerd op de aanname dat de financiële instelling in alle vier de investeringscategorieën actief is. Als de financiële instelling slechts actief is in drie, twee of één van deze categorieën, dan blijft de beleidsscore van 50% hetzelfde. Voor iedere investeringscategorie waarop het beleid dan expliciet wordt toegepast, wordt 16.67%, 25% of 50% aan de score toegevoegd. Als de financiële instelling haar beleid toepast op alle investeringscategorieën waarin zij actief is, dan is de scope van het beleid altijd 100%.

1.5.2 Toekenning van scores

Per thema wordt aan iedere verzekeringsgroep een score toegekend. Deze score hangt af van het aantal principes dat in het publiek beschikbare beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen. De scores worden weergegeven op een schaal van 1 tot en met 10.

De score van een verzekeringsgroep voor de inhoud van haar beleid voor een thema wordt bepaald door het aantal elementen dat is opgenomen in het beleid te delen door het totaal aantal elementen dat in de methodologie onder elementen voor goed beleid wordt genoemd. In formulevorm:

$$\text{Score} = \frac{\text{Aantal elementen opgenomen in } \textit{beleid} * 10}{\text{Totaal aantal genoemde elementen}}$$

De uitkomst wordt vermenigvuldigd met 10 en dan afgerond tot een geheel getal. Als het getal achter de komma begint met 0, 1, 2, 3 of 4 wordt naar beneden afgerond, bij 5 of meer naar boven. Als de score lager dan 1 is, wordt altijd naar boven afgerond.

Een voorbeeld ter toelichting: als voor een bepaald thema 16 elementen zijn gedefinieerd en Verzekeraar A heeft er daarvan 9 opgenomen in het beleid, dan scoort de verzekeraar 9 maal 10 gedeeld door 16 = 5,625. Deze score wordt afgerond naar een 6.

Elke verzekeringsgroep krijgt dus voor zijn beleid ten aanzien van elk thema een geheel getal als score, minimaal een 1 en maximaal een 10. Aan deze scores hangt de Eerlijke Verzekeringswijzer de volgende kwalificaties, overgenomen uit het onderwijs:

10	Uitstekend
9	Zeer goed
8	Goed
7	Ruim voldoende
6	Voldoende
5	Twijfelachtig
4	Onvoldoende
3	Ruim onvoldoende
2	Slecht
1	Zeer slecht

1.5.3 Beleggingen op de balans

Een verzekeraar dekt risico's af. Een verzekering is een overeenkomst waarbij de verzekeraar als tegenprestatie voor een betaalde premie in bepaalde situaties (bijvoorbeeld bij schade door brand of een ongeluk, bij overlijden, of voor medische kosten door ziekte) een uitkering betaalt aan de verzekeringnemer.

Om later voldoende geld te kunnen uitkeren, beleggen verzekeringsgroepen de door verzekeringnemers betaalde premies. Verzekeringsgroepen spelen daardoor een belangrijke rol op de geld- en kapitaalmarkt: ze zorgen ervoor dat geld van onder meer particulieren en bedrijven (die bijvoorbeeld hun werknemers verzekeren), terecht komt bij (andere) particulieren, bedrijven en overheden die geld nodig hebben om hun activiteiten te financieren.

Verzekeringsgroepen krijgen uit verschillende bronnen geld binnen en beleggen dat weer op verschillende manieren in activiteiten van particulieren, bedrijven en overheden. Op de balans van een verzekeraar wordt dat naast elkaar gezet: rechts staat hoe de verzekeraar geld binnen heeft gekregen (de passiva), links staat waaraan de verzekeraar dat geld heeft uitgegeven (de activa). Hieronder beschrijven we beide categorieën:

Passiva

De passiva van de verzekeringsgroep - al het geld dat bij de verzekeraar is binnengekomen - kunnen onderverdeeld worden in verplichtingen en eigen vermogen. Het eigen vermogen is het geld van de eigenaars van de verzekeraar. Dat kunnen particulieren zijn, andere financiële instellingen of - bij een coöperatieve verzekeraar - verzekerden zelf. Het eigen vermogen bestaat uit:

- geld dat is binnengekomen door aandelen in de verzekeraar te verkopen aan de eigenaars;
- de nettowinst die de verzekeraar in de loop der jaren heeft gemaakt.
- Onder de verplichtingen van een verzekeraar valt al het andere geld dat bij de verzekeraar is binnengekomen, met name door:
 - geld dat particulieren, instellingen en bedrijven aan premies hebben betaald;
 - leningen van andere financiële instellingen;
 - obligaties die de verzekeraar heeft verkocht aan beleggers;
 - financiële derivaten: schulden als gevolg van swapsⁱ, futuresⁱⁱ of opties.

Activa

Al het geld dat bij een verzekeraar binnenkomt wordt weer belegd in verschillende soorten activa (bezittingen en vorderingen). In andere woorden: de som van de passiva is altijd precies gelijk aan de som van de activa. Een verzekeraar kan in de volgende soorten activa investeren:

- de kantoren plus inboedel waarin het personeel van de verzekeraar werkt;
- leningen aan en tegoeden bij andere financiële instellingen;
- hypotheekleningen en consumptieve kredieten aan particulieren;
- beleggingen in onder meer aandelen en obligaties van bedrijven en in obligaties van overheden, maar ook in private equity en onroerend goed;
- beleggingen in financiële derivaten: swaps, futures of opties.

Niet elke verzekeraar investeert in dezelfde mate in al deze soorten activa, onder meer op basis van de mate van beleggingsrisico die de verzekeraar wil nemen. Beleggingen in obligaties hebben bijvoorbeeld een lager risicoprofiel dan beleggingen in aandelen, maar hebben doorgaans ook een lager rendement.

Ook kennen verzekeringsgroepen beleggingen voor eigen rekening en risico en beleggingen voor rekening en risico van de polishouder, zoals lijfrentepolissen. Bij deze laatste typen beleggingen draagt de verzekeringnemer in meer of mindere mate het beleggingsrisico. Verzekeringnemers bepalen voor een deel hoe hun geld belegd wordt, meestal volgens een bepaald beleggingsprofiel met meer of minder risico. Maar uiteindelijk is de verzekeringsgroep verantwoordelijk voor de keuze van de beleggingen en staan deze beleggingen óók op de balans van de verzekeraar.

In het kader van het onderzoek voor de Eerlijke Verzekeringswijzer vatten we alle soorten activa van verzekeringsgroepen samen onder de term "beleggingen op de balans". Dit wordt ook wel "investeringen op de balans" genoemd. Het geld dat door particulieren, instellingen en bedrijven aan een verzekeraar middels premies wordt betaald, kan in principe door de verzekeraar worden aangewend voor alle mogelijke beleggingen en leningen: van hypotheekleningen aan particulieren tot beleggingen in internationale bedrijven en financiële derivaten. Dat betekent dat iemand die verzekeringspremies betaalt, niet zonder meer weet waar zijn of haar geld precies aan besteed wordt. Het staat verzekeringsgroepen vrij om het geld van verzekeringnemers naar eigen goeddunken te investeren - en binnen bepaalde grenzen geldt dit ook voor de premies voor eigen rekening en risico van de verzekeringnemer. Daarom is het van groot belang dat een verzekeraar in elk geval inzichtelijk maakt welk beleid gevoerd wordt voor alle beleggingen op de balans.

ⁱ Een swap is een afgeleid financieel product waarbij twee partijen geldstromen ruilen. Bijvoorbeeld bij een renteswap ruilen twee verzekeraars de rentebetalingen van twee leningen met elkaar. Het doel hiervan kan zijn om risico's te beperken van bijvoorbeeld een rentestijging of juist om te speculeren op een rentedaling. Een verzekeraar heeft bij een swap dus zowel een schuld als een bezitting.

ⁱⁱ Een future is een financieel contract tussen twee partijen die zich verbinden om op een bepaald tijdstip een bepaalde hoeveelheid van een product of financieel instrument te verhandelen tegen een vooraf bepaalde prijs.

1.5.4 Vermogensbeheer

Naast beleggingen op de balans bieden de meeste grotere verzekeringsgroepen ook vermogensbeheer voor derden aan, bijvoorbeeld via dochterbedrijven. Hoewel het hier niet gaat om beleggingen met verzekeringspremies en deze beleggingen ook niet op de balans van de verzekeringsgroep staan, is de werkwijze van de vermogensbeheerders die behoren tot dezelfde verzekeringsgroep ook tekenend voor de mate van maatschappelijke verantwoordelijkheid van de hele verzekeringsgroep. Daarom wordt ook het beleid van de verzekeringsgroepen met betrekking tot vermogensbeheer voor derden door de Eerlijke Verzekeringswijzer beoordeeld.

Echter, niet alle vormen van vermogensbeheer worden beoordeeld, omdat ze niet allemaal relevant zijn. De vermogensbeheerders van verzekeringsgroepen hebben niet altijd de keuze om wel of geen kapitaal beschikbaar te stellen aan bedrijven of overheden als hun klanten hierin leidend zijn. En soms is het voor deze vermogensbeheerders niet mogelijk om instrumenten op het gebied van verantwoord beleggen - zoals stemmen op aandeelhoudersvergaderingen - in te zetten. Aan de hand van de volgende criteria is bepaald of de verschillende vermogensbeheeractiviteiten in de beoordeling door de Eerlijke Verzekeringswijzer worden meegenomen:

- Komt door deze vorm van vermogensbeheer kapitaal beschikbaar voor bedrijven of overheden?
- Heeft de verzekeraar keuzevrijheid en/of verantwoordelijkheid om deze vorm van vermogensbeheer al dan niet (of eventueel onder voorwaarden) te verlenen?
- Kan de verzekeraar instrumenten op het gebied van verantwoord beleggen inzetten bij deze vorm van vermogensbeheer?

Op basis van deze criteria heeft de Eerlijke Verzekeringswijzer – na eerdere uitgebreide afstemming hiertoe met de Nederlandse bank- en verzekeringssector- besloten om de volgende vormen van vermogensbeheer mee te nemen in de beoordeling van de reikwijdte van het beleggingsbeleid:

- Eigen beleggingsfondsen: Beleggingsfondsen die door de verzekeringsgroep zelf worden samengesteld en aangeboden aan particuliere en institutionele beleggers;
- Externe mandaten: Beleggingen in aandelen en obligaties of - door andere vermogensbeheerders beheerde - beleggingsfondsen met geld van institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeringsgroepen);
- Interne klantrelaties: investeringen met het geld van interne klanten in aandelen en obligaties of in investeringsfondsen. Hieronder vallen verzekeringspremies.ⁱⁱⁱ

Vormen van vermogensbeheer die niet worden meegenomen in de beoordeling van de reikwijdte van het beleggingsbeleid zijn:

- Trading platforms waarop (particuliere) klanten zelf kunnen beleggen in aandelen, obligaties en beleggingsfondsen (zogenaamde execution only diensten);
- Het in bewaring houden van aandelen voor particuliere of institutionele beleggers.

ⁱⁱⁱ Investerings met verzekeringspremies staan op de balans van het moederbedrijf. Deze investeringen behoren daarom tot de investeringen met eigen vermogen van de financiële instelling. Deze investeringen zijn daarom geen onderdeel van vermogensbeheer voor derde partijen.

1.5.5 Zakelijke kredietverlening en projectfinanciering

Zakelijke kredietverleningen betreft het verstrekken van leningen en kredieten aan bedrijven, overheden en organisaties. Underwriting betreft het helpen van bedrijven, overheden en organisaties met het uitgeven van aandelen en obligaties op de kapitaalmarkt. Projectfinanciering betreft een specifieke vorm van kredietverleningen die gericht is op het financieren van één specifieke ondernemingsactiviteit (een fabriek, weg, pijpleiding, o.i.d.).

Het gaat bij deze investeringscategorieën om activiteiten die vooral door banken (commerciële banken en investeringsbanken) ondernomen worden. Ze zijn in de methodologie van de Fair Finance Guide International bij de beoordeling van de reikwijdte van het beleid opgenomen omdat met deze methodologie ook banken beoordeeld worden, bijvoorbeeld voor de Eerlijke Bankwijzer.

Voor verzekeringsgroepen zijn deze investeringscategorieën over het algemeen minder belangrijk. Echter, alle verzekeringsgroepen houden in het kader van hun liquiditeitsmanagement tegoeden aan bij banken, hetgeen te beschouwen is als zakelijke kredietverlening aan banken, aangezien verzekeringsgroepen kunnen kiezen bij welke bank(en) zij deze tegoeden aanhouden. Daarom wordt van verzekeringsgroepen verwacht dat de reikwijdte van hun beleggingsbeleid met betrekking tot beleggingen in de financiële sector zich ook uitstrekt tot en met hun tegoeden bij banken.

Daarnaast hebben sommige verzekeringsgroepen ook een of meerdere banken als dochterbedrijf. Van deze verzekeringsgroepen wordt verwacht dat de reikwijdte van hun beleggingsbeleid zich ook uitstrekt tot en met de zakelijke kredietverlening en projectfinanciering door hun bankdochters.

1.5.6 Geen activiteit

De Eerlijke Verzekeringwijzer verwacht in principe dat een verzekeringsgroep beleid heeft voor alle thema's die in paragraaf 1.4.1 worden benoemd. Niet alle verzekeringsgroepen hebben echter beleggingen in alle genoemde sectoren. Ook zijn niet alle verzekeringsgroepen actief in alle vier investeringscategorieën die in paragraaf 1.5.1 worden genoemd. In die gevallen zou het voor deze verzekeringsgroepen niet relevant zijn om op bepaalde beleidsterreinen beleid te ontwikkelen.

Om met deze verschillen om te gaan hanteert de Eerlijke Verzekeringwijzer de volgende richtlijnen:

- Als uit een door de verzekeringsgroep gepubliceerde verklaring of uit gegevens over daadwerkelijke beleggingen blijkt dat de verzekeringsgroep via geen enkele investeringscategorie actief is in een bepaalde sector, zal aan de verzekeringsgroep de score n.a. (niet actief) worden gegeven bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid voor die sector. De methode hiervoor is terug te lezen in de Fair Finance Guide International.
- Voor het beleid voor een thema kan geen score n.a. worden toegekend, omdat iedere verzekeringsgroep altijd op een of andere manier met het thema te maken heeft. Wel kan voor specifieke elementen binnen een thema, die niet relevant zijn als de verzekeringsgroep op dat vlak niet actief is, een n.a. score worden toegekend. Het element telt dan niet mee bij het berekenen van de inhoudelijke score voor het thema.
- Voor elementen die een bepaalde activiteit niet acceptabel noemen, wordt bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid aan een verzekeringsgroep die in het geheel niet in deze activiteit belegt een punt toegekend.
- Vanaf 2016 is de reikwijdte van het beleid in de score betrokken, als een percentage van de investeringscategorieën waarvoor het beleid geldt. De investeringscategorieën waarin de verzekeringsgroep niet actief is worden dan niet meegerekend bij het bepalen van de reikwijdte van het beleid. Dat kan structureel het geval zijn voor alle thema's, bijvoorbeeld als de verzekeringsgroep in het geheel niet actief is op het gebied van vermogensbeheer voor derden. Het kan ook voor specifieke sectoren of elementen gebeuren, als bijvoorbeeld een verzekeringsgroep wel actief is op het gebied van zakelijke kredietverlening maar alleen in specifieke sectoren.

1.6 Uitvoering onderzoek

Dit rapport biedt een weergave van de resultaten van het beleidsonderzoek voor de Eerlijke Verzekeringswijzer, dat is uitgevoerd in opdracht van de zes in de Eerlijke Verzekeringswijzer deelnemende organisaties. De gebruikte methodologie is in opdracht van de Fair Finance Guide International opgesteld door Profundo, maar de uiteindelijke keuzes met betrekking tot de gehanteerde beoordelingscriteria zijn gemaakt door de opdrachtgevers.

Gedurende het onderzoek hebben de onderzochte verzekeringsgroepen de mogelijkheid gekregen om te reageren op:

- De bronnen die voor het onderzoek gebruikt worden;
- De onderzoeksresultaten; en
- De tekst in het rapport.

De onderzoekers hebben de reacties van de financiële instellingen meegenomen in het onderzoek.

1.7 Disclaimer

Niet alle partnerorganisaties binnen de Eerlijke Verzekeringswijzer werken inhoudelijk op alle thema's en/of sectoren waarover het onderzoek zich uitstrekt. Uitingen op deelonderwerpen geven dan ook niet noodzakelijkerwijs de mening weer van alle in de Eerlijke Verzekeringswijzer samenwerkende organisaties.

Hoofdstuk 2 Thema's

2.1 Arbeidsrechten

2.1.1 Wat staat er op het spel?

Bescherming van mensen in hun werkomgeving is een fundamentele verantwoordelijkheid van bedrijven en overheden. Werknemers hebben het recht op goede werkomstandigheden, goede arbeidsvoorwaarden, respect voor hun arbeidsrechten en een leefbaar loon. Deze arbeidsrechten dragen bij aan de ontwikkeling van duurzaam menselijk kapitaal en aan de democratisering van samenlevingen. Goede afspraken omtrent werk en beloning, bescherming van dienstverbanden en goed functionerende overlegstructuren tussen werkgevers en werknemers dragen bij aan het welzijn van personeel. Veiligheid op het werk is essentieel om ongelukken te voorkomen.

Speciale aandacht voor de positie van vrouwen is belangrijk. Vrouwen met een inkomen dragen bij aan de gezondheid en productiviteit van families, lokale gemeenschappen en toekomstige generaties. Gelijke behandeling van mannen en vrouwen op de werkvloer draagt bij aan armoedebestrijding en het verhogen van de levensstandaard.³

De mondiale financiële en economische crisis die in 2008 uitbrak heeft impact gehad op de banenmarkt: er is steeds minder zekerheid voor werknemers, vooral voor jongeren. In 2012 concludeerde de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) dat er wereldwijd 400 miljoen banen gecreëerd moeten worden voor het volgende decennium om de verwachte mondiale groei van het arbeidsaanbod op te vangen.⁴ Het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen kan ervoor zorgen dat wordt geïnvesteerd in bedrijven die aandacht hebben voor arbeidsrechten en het creëren van een duurzame groei van de werkgelegenheid.

2.1.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 4.

Tabel 4 Beleidscores Arbeidsrechten

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe		3	3
Totaalscore		3	3	5
1	Bedrijven respecteren vrijheid van vereniging en het recht op collectieve onderhandeling.	1.0	1.0	1.0
2	Gedwongen arbeid is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
3	Kinderarbeid is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
4	Discriminatie (op grond van etniciteit, geslacht, of sociale afkomst) met betrekking tot het aanbieden van werk is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
5	Bedrijven betalen een leefbaar loon aan hun werknemers.	0.0	0.0	1.0
6	Bedrijven beperken de werktijden.	0.0	0.0	1.0
7	Bedrijven hebben een goed veiligheids- en gezondheidsbeleid.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven zorgen voor een gelijke behandeling en gelijke arbeidsomstandigheden voor gastarbeiders.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven hebben een helder (management)systeem om naleving van internationale arbeidsnormen te monitoren en indien nodig te corrigeren.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven stellen procedures in voor de behandeling en verwerking van werknemersklachten en voor het oplossen van schendingen of conflicten, bij voorkeur in overleg met een vakbondsorganisatie.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van arbeidsrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot arbeidsrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.1.3 Analyse beleid arbeidsrechten

CZ en Menzis scoren voor hun beleid op het gebied van arbeidsrechten beiden een 3. Alle drie verzekeringsgroepen verwachten dat de bedrijven waarin zij beleggen zich houden aan de vier fundamentele principes van de ILO over gedwongen arbeid, kindarbeid, discriminatie en het recht op vakbondsvrijheid en collectieve onderhandelingen. VGZ (score: 5) stelt meer eisen aan bedrijven. VGZ heeft beleid waarin verwacht wordt van bedrijven dat zij een leefbaar loon betalen aan werknemers en de werktijden beperken. CZ en Menzis hebben geen duidelijk beleid over deze punten. Geen van de verzekeringsgroepen heeft beleid over onder andere gastarbeiders, het verwerken van werknemersklachten of over wat verwacht wordt van het beleid van onderaannemers en leveranciers.

2.2 Belastingen

2.2.1 Wat staat er op het spel?

Voor elke democratische samenleving zijn belastinginkomsten essentieel om publieke voorzieningen zoals gezondheidszorg, onderwijs, infrastructuur en sociale zekerheid te financieren. Om belastingen te kunnen innen, is de opbouw van een capabel en betrouwbaar ambtenarenapparaat nodig.

Ook bedrijven hebben baat bij publieke voorzieningen en daarmee hebben ze ook een verantwoordelijkheid om belastingen te betalen in ieder land waarin ze actief zijn. Toch profiteren veel financiële instellingen, bedrijven en particulieren van internationale verschillen in belastingpercentages en mazen in nationale belastingregels. Daarbij wordt er vaak gebruik gemaakt van brievenbusmaatschappijen in belastingparadijzen. Hierdoor is het niet duidelijk hoeveel en waar belasting wordt betaald. Belastingontwijking is in strijd met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen: het getuigt van gebrek aan maatschappelijke verantwoordelijkheid om overheden inkomsten te onthouden waarmee ze hun land op sociaal en economisch gebied kunnen ontwikkelen.⁵

Het Tax Justice Network schat in dat er door de 'superrijken' tussen de USD 21 en USD 32 miljard aan onbelaste vermogens is weggesluisd naar belastingparadijzen. Volgens het IMF moeten nationale belastingwetten en internationale belastingafspraken hervormd worden om *Base Erosion and Profit Sharing (BEPS)* te voorkomen. Potentieel bestaat het overheidsbudget van ontwikkelingslanden voor 10-15% uit belastinginkomsten afgedragen door daar gevestigde buitenlandse dochterbedrijven van multinationale ondernemingen. Volgens schattingen van OxfamNovib lopen ontwikkelingslanden echter jaarlijks USD 100 miljard mis als gevolg van belastingontwijking door multinationals, wat ten koste gaat van de benodigde uitgaven voor uitbanning van extreme armoede, een van de Sustainability Development Goals.⁶

Financiële instellingen hebben de verantwoordelijkheid om klanten niet opzettelijk te helpen om belasting te ontwijken en alleen te beleggen in bedrijven die in de landen waar ze actief zijn de verschuldigde belastingen betalen. Ook dienen zij zichzelf niet schuldig te maken aan belastingontwijking.

2.2.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 5. De drie verzekeringsgroepen hebben voor een aantal elementen een 'n.a.' ontvangen. De reden hiervoor is dat zij niet actief zijn buiten Nederland en omdat zij geen belastingadviezen geven. Hierdoor hoeven zij geen beleid te hebben voor elementen die hiermee te maken hebben.

Tabel 5 Beleidscores Belastingen

Beoordelingselement	CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe	1	1	1
Totaalscore	1	1	1
1 De verzekeringsgroep rapporteert voor de meest belangrijke landen waarin zij actief is over haar omzetten, winsten, FTEs, kosten, ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen.	n.a.	n.a.	n.a.
2 De verzekeringsgroep rapporteert voor ieder land waarin zij actief is over haar omzetten, winsten, FTEs, kosten, ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen.	n.a.	n.a.	n.a.
3 De verzekeringsgroep rapporteert voor ieder land waarin zij actief is haar totale activa.	n.a.	n.a.	n.a.
4 De verzekeringsgroep verleent geen adviezen aan klanten met als belangrijkste doel het nastreven van belastingontwijking of -ontduiking.	n.a.	n.a.	n.a.
5 De verzekeringsgroep verzorgt geen transacties binnen internationale structuren met als belangrijkste doel het nastreven van belastingontwijking of -ontduiking.	n.a.	n.a.	n.a.
6 De verzekeringsgroep publiceert alle van overheden verkregen bedrijfsspecifieke belastingovereenkomsten.	1.0	n.a.	n.a.
7 De verzekeringsgroep heeft geen dochterondernemingen of deelnemingen in belastingparadijzen, tenzij de dochteronderneming of deelneming waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt.	n.a.	n.a.	n.a.
8 De verzekeringsgroep biedt geen financiële diensten aan bedrijven in belastingparadijzen, tenzij het bedrijf waarde creëert, c.q. economische activiteiten onderneemt.	n.a.	n.a.	n.a.
9 Bedrijven publiceren hun volledige groepsstructuur, inclusief groepsonderdelen die indirect of gedeeltelijk in eigendom zijn.	0.0	0.0	0.0
10 Bedrijven publiceren een uitleg over de activiteiten, functies en uiteindelijke eigenaar van iedere dochteronderneming, onderdeel, joint venture of gerelateerde partij in een belastingdistrict met lage tarieven.	0.0	0.0	0.0
11 Bedrijven rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun omzetten, winsten, FTEs, kosten, ontvangen subsidies van overheden en (belasting)betalingen aan regeringen (e.g. bronbelasting, betalingen voor concessies en vennootschapsbelasting).	0.0	0.0	0.0
12 Bedrijven richten hun (internationale) ondernemingsstructuur en hun (internationale) transacties in op een wijze die recht doet aan de economische realiteit van hun activiteiten en transacties, zonder dat schakels worden toegevoegd alleen of vooral om belastingvoordeel te behalen.	0.0	0.0	0.0
13 Bedrijven publiceren alle van overheden verkregen bedrijfsspecifieke belastingovereenkomsten.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
14	Bedrijven publiceren, voor zover juridisch en praktisch mogelijk, de beslissingen van rechtbanken en arbitrage-instellingen ten aanzien van belastingzaken waarbij het bedrijf of haar dochterondernemingen zijn betrokken.	0.0	0.0	0.0
15	Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan belastingontduiking.	0.0	0.0	0.0
16	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van belastingen in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
17	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot belastingen op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.2.3 Analyse beleid belastingen

CZ, Menzis en VGZ (score: 1) hebben vrijwel geen investeringsbeleid over belastingen. De beoordelingselementen over de eigen bedrijfsvoering zijn niet relevant, aangezien deze zorgverzekeringsgroepen alleen in Nederland actief zijn en geen belastingdiensten of -adviezen verlenen. CZ publiceert wel informatie over van overheden verkregen bedrijfsspecifieke belastingovereenkomsten.

2.3 Corruptie

2.3.1 Wat staat er op het spel?

Corruptie heeft een negatieve impact op zowel de politieke als sociale omstandigheden in een land. Ook in het zakelijke verkeer en binnen overheidsbestuur worden giften uitgewisseld in ruil voor wederdiensten, waarbij de kans groot is dat vertegenwoordigers van bedrijven en overheden hun positie misbruiken ten gunste van eigen gewin en zich laten verleiden tot het verlenen van gunsten die indruisen tegen het algemeen belang. Dit brengt grote risico's met zich mee. Burgers verliezen het vertrouwen in hun overheid. Door corruptie loopt de overheid belastinginkomsten mis of publiek geld komt in private handen in plaats van te worden ingezet voor publieke diensten als onderwijs en gezondheidszorg. Ook kan corruptie leiden tot onverantwoorde plundering van natuurlijke hulpbronnen als hout, edelmetalen en mineralen.

De mate van corruptie in een samenleving, verschilt van land tot land. Volgens Transparency International zijn bedrijven uit China en Rusland geneigd tot corruptie maar ook OESO-landen als Frankrijk en Italië hebben in dit opzicht een slechte reputatie. Sommige sectoren zijn gevoeliger voor corruptie dan andere. Corruptie komt vooral voor in de bouwsector.⁷

Lobbypraktijken kunnen hetzelfde effect hebben als corruptiepraktijken. Het bedrijfsleven oefent sterke invloed uit op wet- en regelgeving. Sinds midden jaren negentig stelt de Canadese en Amerikaanse overheid het bedrijven en organisaties verplicht om hun lobbypraktijken te registreren. Binnen de Europese Unie bestaat er sinds 2008 een Transparantieregister waarin bedrijven en organisaties op vrijwillige basis hun lobbypraktijken kunnen registreren.

Van financiële instellingen mag worden verwacht dat zij hun klanten niet opzettelijk ondersteunen bij het witwassen van geld of het betalen van steekpenningen, geen financiële diensten verlenen aan bedrijven die zich schuldig maken aan corruptie en dat zij zich hier ook niet zelf aan schuldig maken.

2.3.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 6. De Eerlijke Verzekeringswijzer heeft besloten om element twee tot en met vijf als 'niet relevant' voor zorgverzekeraars te beschouwen. Deze elementen gaan over grensoverschrijdende fraude, terrorisme en witwaspraktijken die vooral relevant zijn voor internationaal opererende financiële instellingen.

Tabel 6 Beleidsscores Corruptie

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	1	1	5
1	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
2	De verzekeringsgroep houdt zich aan de FATF aanbevelingen.	n.a.	n.a.	n.a.
3	De verzekeringsgroep houdt zich aan de Wolfsberg Principles.	n.a.	n.a.	n.a.
4	De verzekeringsgroep verifieert de uiteindelijke begunstigde of eigenaren van een bedrijf.	n.a.	n.a.	n.a.
5	De verzekeringsgroep hanteert extra voorzorgsmaatregelen als het indirecte of directe zakenrelaties aangaat met Politically Exposed Persons.	n.a.	n.a.	n.a.
6	De verzekeringsgroep rapporteert over haar deelname aan besluitvormingsprocessen inzake internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven rapporteren over hun uiteindelijke begunstigde of eigenaren inclusief volledige naam, geboortedatum, nationaliteit, rechtsvorm, contactgegevens, nummer en categorieën van aandelen, en de omvang van de deelneming indien van toepassing.	0.0	0.0	0.0
8	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
9	Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie kan worden ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan corruptie.	0.0	0.0	1.0
10	Bedrijven rapporteren over hun deelname aan besluitvormingsprocessen inzake internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	0.0	0.0	1.0
11	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van corruptie in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	1.0
12	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot belastingen en corruptie op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.3.3 Analyse beleid corruptie

CZ en Menzis (score: 1) hebben beleid tegen het geven of aannemen van smeergelden. Verder hebben CZ en Menzis geen beleid op het gebied van corruptie. VGZ (score: 5) heeft onder andere beleid over smeergelden, managementsystemen om te reageren op corruptie en het rapporteren over lobbypraktijken. VGZ stelt eisen met betrekking tot corruptie aan het inkoopbeleid van bedrijven, maar verwacht niet dat bedrijven deze eisen vastleggen in contracten.

Geen van de verzekeringsgroepen verwacht dat bedrijven waarin zij beleggen rapporteren over hun uiteindelijke begunstigde of eigenaren. Verder wordt er niet verslag gedaan van de eventuele deelname van de verzekeringsgroepen aan lobbypraktijken.

2.4 Dierenwelzijn

2.4.1 Wat staat er op het spel?

Dieren zijn, net als mensen, wezens met gevoel, die respect en bescherming verdienen. Op basis van de Five Freedoms moeten zij in staat worden gesteld hun natuurlijk, soorteigen gedrag te vertonen, vrij zijn van fysiek ongerief en van pijn en chronische stress.⁸

Met name in de intensieve veehouderij (waaronder de gangbare varkens-, pluimvee-, vleesvee-, konijnen-, geiten- en melkveehouderijen, waarbij melkkoeien jaarrond op stal worden gehouden, en vissen in de intensieve aquacultuur) staat het welzijn van dieren onder druk, doordat ze worden gehouden onder ronduit slechte omstandigheden. Zo worden verreweg de meeste dieren in te kleine, kale, onnatuurlijke ruimten gehouden, komen ze vaak niet of nauwelijks buiten, ondergaan ze dikwijls onverdoofde ingrepen (staarten knippen, snavels kappen, tanden vijlen) en kunnen ze praktisch geen soorteigen gedrag vertonen, zoals het zorgen voor hun jongen, het bouwen van een nest of het nemen van een modder- of zandbad. Omschakeling van de intensieve veehouderij naar het diervriendelijk houden van landbouwdieren is daarom essentieel om het dierenwelzijn te verbeteren.

Het transport van dieren kan leiden tot stress, uitputting, uitdroging, verwonding, ziekte en zelfs sterfte, met name naarmate het langer duurt. Ook het beheersen van de condities voor het slachten verdient aandacht. Zo zijn dieren soms nog bij bewustzijn tijdens de slacht doordat de verdoving niet goed wordt uitgevoerd, of worden ze zelfs zonder voorafgaande verdoving geslacht.

De bontindustrie, de plezierjacht en het jachttoerisme zijn onverenigbaar met het behartigen van het dierenbelang. Dit geldt ook voor proefdiergebruik in de cosmeticasector. In de farmaceutische industrie zijn dierenwelzijnsnormen noodzakelijk.

Genetische modificatie van dieren is onacceptabel. Het welzijn van de dieren kan hierdoor ernstig worden aangetast. Daarnaast zijn de effecten ervan op de langere termijn onbekend en wordt de genetische diversiteit erdoor beperkt. Ook de integriteit van het dier wordt door genetische modificatie aangetast.

In de amusementsindustrie moeten (wilde) dieren vaak kunstjes doen die niet passen bij hun aard. Tevens worden ze gehuisvest in te kleine ruimten waardoor zij zich niet of te weinig vrij kunnen bewegen. Dit leidt in veel gevallen tot apathisch, stereotiep gedrag zoals het eindeloos heen en weer door de kooi lopen.

Verzekeringsgroepen zouden, als zij beleggen in één van deze sectoren, een beleggingsbeleid moeten hebben dat recht doet aan het welzijn van dieren en dat verder gaat dan het zich enkel houden aan de bestaande wetgeving.

2.4.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 7.

Tabel 7 Beleidsscores Dierenwelzijn

Element nummer		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	1	1	1
1	Bedrijven respecteren de Vijf Vrijheden (Five Freedoms) van dieren.	0.0	0.0	0.0
2	Dierproeven voor het testen van cosmetica zijn onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
3	Aan het gebruik van proefdieren ten behoeve van de vervaardiging van medische producten worden eisen gesteld om het dierenleed en het aantal gebruikte dieren zoveel mogelijk te beperken (de zogenaamde 3V-strategie: vervanging, verfijning en vermindering van dierproeven). De betrokken ondernemingen zijn open en transparant en zoeken actief en aantoonbaar naar alternatieven voor dierproeven.	0.0	0.0	0.0
4	Genetische modificatie van dieren en het produceren van daarvan afgeleide producten is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
5	Dieren vangen en/of houden voor hun vel/pels en het vervaardigen, verhandelen of verkopen van (afgeleide) (bont)producten is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0

Element nummer	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
6	Zeer beperkende huisvestingsmethoden voor onder anderen kalveren (in kisten), leghennen (in legbatterijen) en zeugen (in voerligboxen), zijn onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven schakelen om van de intensieve veehouderij naar diervriendelijke productie.	0.0	0.0	0.0
8	Veehouderijbedrijven zijn gecertificeerd volgens certificeringssystemen voor dierenwelzijn (zoals biologisch, scharrel, Milieukeur, Beter Leven kenmerk).	0.0	0.0	0.0
9	Viskwekerijen zijn gecertificeerd volgens certificeringssystemen voor dierenwelzijn, waardoor het vermijden van stress, angst en pijn, goed voedsel en voldoende ruimte zijn gewaarborgd.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven garanderen het welzijn van dieren bij activiteiten die educatie- en natuurbescherming tot doel hebben en waarbij op enigerlei wijze (wilde) dieren betrokken zijn (zoals dierentuinen).	0.0	0.0	0.0
11	Entertainmentactiviteiten waarbij (wilde) dieren betrokken zijn (waaronder circussen, dolfinaria, vechtwedstrijden met dieren en shows en tentoonstellingen met dieren) zijn onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven beperken de duur van veetransport tot maximaal 8 uur.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van dierenwelzijn in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot dierenwelzijn op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.4.3 Analyse beleid dierenwelzijn

CZ, Menzis en VGZ (score: 1) hebben geen beleid op het gebied van dierenwelzijn.

2.5 Gendergelijkheid

2.5.1 Wat staat er op het spel?

Gender verwijst naar sociaal geconstrueerde identiteiten, eigenschappen en rollen van mannen en vrouwen. Gender bepaalt wat binnen een bepaalde context van mannen en vrouwen verwacht, gewaardeerd en toegestaan wordt. Gendergelijkheid verwijst dan ook naar gelijke rechten, verantwoordelijkheden en kansen voor mannen en vrouwen. Om gendergelijkheid te bereiken is het van belang dat de rechten en mogelijkheden van mensen niet afhankelijk zijn van hun geslacht of seksuele oriëntatie.⁹

Traditionele rolpatronen tussen mannen en vrouwen en aan hen toegeschreven eigenschappen, hebben geleid tot ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Om een paar voorbeelden te noemen:

- Het armoedepoel onder alleenstaande vrouwen met en zonder kinderen ligt hoger dan onder mannen, zowel in ontwikkelde als minder ontwikkelde landen;
- Vrouwen hebben minder dan mannen toegang tot financiële systemen;

- De werkgelegenheid onder vrouwen is lager dan die onder mannen en zij zijn eerder werkzaam in kwetsbare beroepen;
- Vrouwen zijn minder dan mannen werkzaam in topfuncties;
- Bij gelijke functies en werkervaring, is het salaris van vrouwen vaak lager dan dat van mannen.¹⁰

Financiële instellingen kunnen gendergelijkheid bevorderen door als werkgever doorstroming van vrouwen naar topposities te stimuleren en in hun beloningssystemen zorg te dragen voor gelijke betaling van mannen en vrouwen in vergelijkbare functies en met vergelijkbare werkervaring. Ook in hun rol als investeerder kunnen zij invloed uitoefenen op gelijke behandeling van mannen en vrouwen door criteria daaromtrent op te nemen in hun verantwoord beleggingsbeleid.

2.5.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 8.

Tabel 8 Beleidsscores Gendergelijkheid

Beoordelingselement	CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe	1	1	1
Totaalscore	1	1	1
1 De verzekeringsgroep doet een zero-tolerance beleidstoezegging voor alle vormen van genderdiscriminatie ten aanzien van werk en beroep, inclusief verbale, fysieke en seksuele gedragingen.	0.0	0.0	0.0
2 De verzekeringsgroep hanteert systemen die salarisgelijkheid actief regelen: de verzekeringsgroep analyseert salarisongelijkheid binnen de eigen organisatie - op verschillende functieniveau's - door het verzamelen van uitgebreide salarisinformatie.	0.0	0.0	0.0
3 De verzekeringsgroep hanteert systemen die genderdiscriminatie van haar klanten voorkomt en vermindert: de verzekeringsgroep analyseert verschillen op basis van gender door het verzamelen van uitgebreide informatie.	0.0	0.0	0.0
4 De verzekeringsgroep garandeert minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen tot seniorfuncties.	1.0	0.0	0.0
5 De verzekeringsgroep garandeert minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen tot de directie.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
6	Overheden hebben wetten en beleid geformuleerd die alle vormen van discriminatie en geweld tegen vrouwen moet uitbannen. Overheden werken aan het bewerkstelligen van gelijkheid tussen mannen en vrouwen.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven doen een beleidstoezegging die duidelijk maakt wat de verschillende mensenrechtenrisico's zijn voor mannen en vrouwen.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven hanteren een zerotolerancebeleid voor alle vormen van genderdiscriminatie ten aanzien van werk en beroep, inclusief verbale, fysieke en seksuele gedragingen.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven hanteren systemen die salarisgelijkheid actief regelen: de verzekeringsgroep analyseert salarisongelijkheid binnen de eigen organisatie - op verschillende functieniveau's - door het verzamelen van uitgebreide salarisinformatie.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven hanteren systemen die genderdiscriminatie van haar klanten voorkomt en vermindert: de verzekeringsgroep analyseert verschillen op basis van gender door het verzamelen van uitgebreide informatie, zodat de mensenrechtenimpact op klanten beter kunnen worden beoordeeld en aangepakt.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven garanderen minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen tot senior functies.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven garanderen minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen tot de directie.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van gender en vrouwenrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot gender en vrouwenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.5.3 Analyse beleid gendergelijkheid

CZ, Menzis en VGZ (score: 1) hebben nauwelijks beleid op het gebied van gendergelijkheid en scoren alle drie een 1. Alleen CZ garandeert minstens 40% participatie en gelijke toegang voor vrouwen tot seniorfuncties.

2.6 Gezondheid

2.6.1 Wat staat er op het spel?

Een goede gezondheid is van grote waarde. Het recht op de hoogst haalbare standaard op het gebied van fysieke en mentale gezondheid is als eerste door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) erkend als een mensenrecht (1946) en daarna ook opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948). De verantwoordelijkheid van bedrijven ten aanzien van het recht op gezondheid betekent in de eerste plaats dat de gezondheid van hun werknemers, klanten en omwonenden niet aangetast zou moeten worden door hun producten of productieprocessen.¹¹

Ten aanzien van hun werknemers moeten bedrijven erop toezien dat zij niet onnodig worden blootgesteld aan schadelijke stoffen en dat de werkomstandigheden veilig zijn.¹² De verspreiding van (nieuwe) schadelijke stoffen in het milieu brengt risico's voor de volksgezondheid met zich mee. Betrokken partijen zouden meer moeten doen dan zich aan de bestaande regels houden en het voorzorgprincipe moeten toepassen. Deze voorzorgsmaatregelen hebben vooral betrekking op twee groepen chemicaliën: *Endocrine Disrupting Chemicals (EDCs)* die effect hebben op natuurlijke hormonen en *Persistent Organic Pollutants (POPs)* die niet of langzaam worden afgebroken in de natuur.¹³

Volgens het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) doodt onveilig (drink)water - mede veroorzaakt door vervuiling door bedrijfsactiviteiten - meer mensen dan alle vormen van geweld bij elkaar.¹⁴ Ook luchtvervuiling, door onder andere de uitstoot van de transportsector en, in Zuidoost Azië in toenemende mate door veenbranden, is schadelijk voor de volksgezondheid.¹⁵

Bedrijven kunnen overwegen om de toegang tot essentiële gezondheidszorg, schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen te ondersteunen en een gezonde leefstijl te stimuleren. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) zouden door een betere toegang tot medicijnen jaarlijks de levens van tien miljoen mensen gered kunnen worden die sterven aan te voorkomen of behandelbare ziektes zoals HIV/Aids en malaria. Farmaceutische bedrijven kunnen een grote rol spelen door in te zetten op de ontwikkeling van vaccinaties en medicijnen voor veelvoorkomende tropische ziektes zodat de gezondheidssituatie in ontwikkelingslanden verbeterd wordt. Daarnaast kunnen farmaceutische bedrijven zorgen voor een laagdrempelig aanbod van medicijnen in ontwikkelingslanden door deze voor betaalbare prijzen ter beschikking te stellen.¹⁶

Met al deze aspecten moeten verzekeringsgroepen rekening houden bij de ontwikkeling van een beleggingsbeleid op het gebied van gezondheid.

2.6.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 9.

Tabel 9 Beleidscores Gezondheid

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
		1	1	3
	Totaalscore			
1	Bedrijven passen het voorzorgprincipe toe ter voorkoming van gezondheidsschade bij hun werknemers, klanten of omwonenden door hun producten of productieprocessen.	0.0	0.0	1.0
2	Bedrijven respecteren afspraken over arbeidsomstandigheden, zoals omschreven in de conventies van de ILO en de Tripartiete Verklaring.	0.0	0.0	0.0
3	Bedrijven werken aan de systematische verbetering van arbeidsomstandigheden en ontwikkelen een preventieve cultuur op het gebied van gezondheid en veiligheid.	0.0	0.0	0.0
4	Bedrijven respecteren internationale afspraken over de productie en het gebruik van gevaarlijke of giftige stoffen zoals omschreven in het Montreal Protocol (over stoffen die de ozonlaag aantasten).	0.0	0.0	0.0
5	Bedrijven respecteren internationale afspraken over de productie en het gebruik van gevaarlijke of giftige stoffen zoals omschreven in het Verdrag van Stockholm (over POP's).	0.0	0.0	0.0
6	Bedrijven respecteren internationale afspraken op het gebied van handel in chemicaliën en chemisch afval zoals omschreven in het Verdrag van Bazel.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven respecteren internationale afspraken op het gebied van handel in chemicaliën en chemisch afval zoals omschreven in het Verdrag van Rotterdam.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven reduceren de uitstoot van schadelijke stoffen (naar bodem, water en lucht) door gebruik te maken van de best beschikbare technologieën.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven beperken het gebruik van chemicaliën waarvan in wetenschappelijke literatuur wordt vermoed dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid en, indien noodzakelijk, gebruiken ze alleen op een verantwoorde manier (voorzorgbeginsel).	0.0	0.0	1.0
10	Farmaceutische bedrijven zorgen ervoor dat patiënten met voorkombare en behandelbare ziektes het recht op toegang tot medicijnen hebben.	1.0	0.0	0.0
11	Patiënten met voorkombare en behandelbare ziektes hebben recht op toegang tot medicijnen.	0.0	1.0	1.0
12	Producenten van flesvoeding houden zich aan de WHO-code en aanvullende resoluties met betrekking tot reclame voor vervangingsmiddelen van moedermelk.	0.0	0.0	0.0
13	Tabaksproducenten houden zich aan de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) met betrekking tot de gezondheidseffecten en de sociale, milieu- en economische gevolgen van (mee)roken.	1.0	1.0	1.0
14	Bedrijven integreren criteria met betrekking tot gezondheid in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
15	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot gezondheid op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.6.3 Analyse beleid gezondheid

VGZ (score: 3) verwacht van bedrijven dat zij het voorzorgprincipe toepassen ter voorkoming van gezondheidsschade bij hun werknemers, klanten of omwonenden door hun producten of productieprocessen. Verder heeft VGZ onder andere beleid over het gebruik van chemicaliën waarvan in wetenschappelijke literatuur wordt vermoed dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid. VGZ heeft geen beleid over het respecteren van internationale afspraken op het gebied van handel in chemicaliën en chemisch afval, of over de productie van flesvoeding.

CZ (score: 1) verwacht dat farmaceutische bedrijven ervoor zorgen dat patiënten met voorkombare en behandelbare ziektes het recht op toegang tot medicijnen hebben. Menzis (score: 1) en VGZ hebben beleid over het recht van patiënten met voorkombare en behandelbare ziektes op toegang tot medicijnen, maar benoemt daarbij niet de rol van farmaceutische bedrijven. CZ, Menzis en VGZ sluiten tabaksproducenten uit. Verder hebben CZ en Menzis geen beleid op het thema gezondheid.

2.7 Klimaatverandering

2.7.1 Wat staat er op het spel?

Wereldwijde klimaatverandering zorgt voor ingrijpende veranderingen in ecosystemen, waardoor samenlevingen meer risico lopen op bijvoorbeeld overstromingen en orkanen. Dit proces is een direct resultaat van menselijke activiteiten die de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer doen toenemen. Volgens het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) is het zeer aannemelijk dat meer dan de helft van de temperatuurstijging die zich tussen 1951 en 2010 heeft voorgedaan door menselijk toedoen is veroorzaakt.¹⁷ De belangrijkste oorzaken zijn het gebruik van fossiele brandstoffen voor energie, industrie, verkeer en vervoer, evenals ontbossing en intensieve landbouw- en veeteelt.

Klimaatverandering zal waarschijnlijk leiden tot een stijging extreme weersomstandigheden zoals een toename aan warmere periodes, droge periodes, extreme regenval en hittegolven. Deze ontwikkelingen zullen grote consequenties hebben voor natuur, milieu en de menselijke leefomgeving, waaronder:

- Door smelting nemen gletjers, zeeijs en ijskappen in hooggebergten en poolgebieden af;
- Door smelting van permafrost komen extra broeikasgassen vrij;
- Er ontstaat een verhoogd risico op bosbranden in veengebieden;
- De stijgende zeespiegel heeft effect op eilanden en kustgebieden, waardoor het risico op overstromingen toeneemt en waardoor de kans bestaat dat deze gebieden deels onbewoonbaar worden;
- Toename van mensen die wonen in een gebied met een tekort aan (drink)water.¹⁸

Tijdens de 21^e Klimaatconferentie in Parijs (2015) is als doelstelling afgesproken om de wereldwijde temperatuurstijging te beperken tot maximaal 2, maar liever 1,5 graden Celsius, in 2100.¹⁹

Er zijn grote investeringen nodig, vooral in ontwikkelingslanden, om aanpassingen aan de gevolgen van klimaatverandering te realiseren. Grote groepen mensen in ontwikkelingslanden zijn kwetsbaarder voor klimaatverandering omdat hun levensonderhoud meer afhankelijk is van klimatologische omstandigheden en omdat het voor deze groepen lastiger is om zich aan extreme weersomstandigheden aan te passen.²⁰

Bedrijven zullen worden geconfronteerd met de gevolgen en risico's van klimaatverandering, omdat er nieuwe wetgeving geïmplementeerd wordt, maar ook omdat het kansen en innovaties met zich meebrengt. Bedrijven zullen actief hun emissies moeten reduceren om de risico's van klimaatverandering zo klein mogelijk te maken. Bovendien is er een energietransitie nodig om de risico's van klimaatverandering te verminderen. Controversiële vormen van grondstofwinning - zoals de winning van olie uit teerzanden, de winning van schaliegas en kolenmijnbouw – verhinderen de energietransitie.

Verzekeringsgroepen zullen fundamentele keuzes moeten maken om de risico's op klimaatverandering te verminderen en om de energietransitie te bevorderen, zowel in hun eigen organisatie als in de bedrijven en organisaties waarin ze beleggen. Verzekeringsgroepen kunnen hun invloed moeten aanwenden om te stimuleren dat er een transitie plaatsvindt van het gebruik van overwegend fossiele brandstoffen (zoals kolen) naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen (zoals wind- en zonne-energie). Dit geldt ook voor het gebruik van grondstoffen voor de vervaardiging van producten. Met hun beleggingsbeslissingen kunnen verzekeringsgroepen een impuls geven aan de circulaire economie, een economisch systeem dat gebruik maakt van grondstoffen die worden teruggewonnen uit afgedankte producten in plaats van de exploitatie van nieuwe grondstoffen.

2.7.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 10.

Tabel 10 **Beleidscores Klimaatverandering**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe				
Totaalscore		1	1	1
1	Voor de eigen broeikasgasemissies stelt de verzekeringsgroep meetbare reductiedoelstellingen op die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging van 1.5°C.	1.0	0.0	1.0
2	De verzekeringsgroep publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van energiebedrijven en -projecten waarin zij investeert.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
3	De verzekeringsgroep publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van alle bedrijven en projecten waarin zij investeert.	0.0	0.0	0.0
4	Voor de broeikasgasemissies van de bedrijven waarin de verzekeringsgroep belegt, stelt zij meetbare reductiedoelstellingen vast, die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging tot 1.5°C.	0.0	0.0	0.0
5	Het beleid hanteert een maximumdrempel van 30% voor financiering en investering in kolencentrales en kolenmijnbouw.	0.0	0.0	0.0
6	Het beleid hanteert een maximumdrempel van 30% voor financiering en investering in energieopwekking door middel van fossiele brandstoffen en het winnen van olie en gas.	0.0	0.0	0.0
7	Het beleid hanteert een maximumdrempel van 0% voor financiering en investering in kolencentrales en kolenmijnbouw.	0.0	0.0	0.0
8	Het beleid hanteert een maximumdrempel van 0% voor financiering en investering in energieopwekking door middel van fossiele brandstoffen en het winnen van olie en gas.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven maken hun directe en indirecte broeikasgasemissies bekend.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven verminderen hun directe en indirecte broeikasgasemissies.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven stappen over van fossiele brandstoffen op hernieuwbare energie.	0.0	0.0	0.0
12	Kolencentrales waarvan de CO2 uitstoot niet beperkt wordt (met CO2-afvang en -opslag) zijn onaanvaardbaar.	0.0	0.0	0.0
13	Het gebruik van steenkool voor de productie van elektriciteit is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
14	Het gebruik van fossiele brandstoffen voor de productie van elektriciteit is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
15	Het winnen van steenkool is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
16	Het winnen van olie uit teerzanden is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
17	Het winnen van olie en gas is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
18	Het omzetten van veengrond en gebieden met hoge koolstofvoorraden in landbouwgrond, is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
19	De productie van biomassa voldoet aan de 12 principes van de Roundtable on Sustainable Biomaterials (RSB).	0.0	0.0	0.0
20	CO2-compensatie is gecertificeerd volgens de Gold Standard.	0.0	0.0	0.0
21	Bedrijven voeren geen lobby om klimaatmaatregelen af te zwakken of aanscherping van klimaatbeleid tegen te gaan.	0.0	0.0	0.0
22	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van klimaatverandering in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
23	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot klimaatverandering op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.7.3 Analyse beleid klimaatverandering

CZ (score: 1) en VGZ (score: 1) stellen meetbare reductiedoelstellingen op voor de eigen broeikasgasemissies die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging van 1.5° C maar hebben verder geen beleid op het gebied van klimaatverandering. Menzis (score: 1) heeft geen concreet beleid over klimaatverandering.

2.8 Mensenrechten

2.8.1 Wat staat er op het spel?

Mensenrechten zijn “rechten en vrijheden waarop een ieder aanspraak heeft”. De rechten en vrijheden die algemeen worden beschouwd als mensenrechten, vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, omvatten burgerrechten en politieke rechten - zoals het recht op leven in vrijheid en vrijheid van meningsuiting - en economische, sociale en culturele rechten - zoals het recht te kunnen leven in waardigheid en het recht op voedsel, werk en onderwijs.²¹ Specifieke groepen mensen zijn om verschillende redenen kwetsbaar of worden van oudsher slachtoffer van geweld en hebben daarom speciale bescherming nodig om te zorgen dat hun mensenrechten hen niet ontzegd worden.

Ondernemingen die over landsgrenzen heen opereren, hebben meer macht dan ooit. Hun impact op mensenrechten kan positief zijn, maar ook negatief, vooral in situaties waarin (multinationale) bedrijven gebruik maken van zwakke en slecht ontwikkelde nationale wet- en regelgeving. In sommige sectoren, zoals de olie-, gas- en mijnbouwindustrie, zijn de risico's op mensenrechtenschendingen vaak groot. Traditionele manieren van levensonderhoud worden onmogelijk gemaakt door vervuiling, mensen worden van hun land verjaagd en arbeidsrechten worden geschonden. Als getroffen gemeenschappen proberen hun recht te halen, lopen ze tegen juridische en praktische obstakels aan, zoals ineffectieve rechtssystemen, corruptie en geen toegang tot informatie.

Staten hebben weliswaar de plicht om mensenrechten te beschermen, maar het is ook breed geaccepteerd dat bedrijven een verantwoordelijkheid hebben. De verantwoordelijkheden van bedrijven om mensenrechten te respecteren zijn vastgelegd en uitgewerkt in de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs).²² Deze richtlijnen zijn van groot belang voor verzekeringsgroepen en zouden moeten worden toegepast in hun eigen bedrijfsvoering en in beleggingsbeslissingen.

2.8.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 11.

Tabel 11 **Beleidscores Mensenrechten**

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
1	Verzekeringsgroepen respecteren alle mensenrechten zoals beschreven in de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's).	0.0	0.0	0.0
2	Overheden beschermen de mensenrechten zoals omschreven in internationale verklaringen en verdragen.	1.0	1.0	0.0
3	Bedrijven respecteren alle mensenrechten zoals beschreven in de Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's).	1.0	1.0	0.5
4	Bedrijven stellen een beleidsverklaring op waarin het bedrijf zich expliciet committeert aan het respecteren van mensenrechten.	0.5	0.5	0.0
5	Bedrijven implementeren het human rights due diligence proces zoals omschreven in de UNGP's om hun impact op mensenrechten te identificeren, te voorkomen, te beperken en daarover verantwoording af te leggen.	0.5	0.5	0.0
6	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.	0.5	0.5	0.0
7	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
9	Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van vrouwen, in het bijzonder ter voorkoming van discriminatie en ter bevordering van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van kinderen.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven respecteren het Internationale Humanitaire Recht en staan geen nederzettingen, inclusief hun economische activiteiten, in bezette gebieden toe.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van mensenrechten in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot mensenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.8.3 Analyse beleid mensenrechten

CZ en Menzis (beiden score 3) hebben beleid waarin van bedrijven wordt verwacht dat zij mensenrechten respecteren, maar hebben dit principe niet in het beleid over de eigen bedrijfsvoering opgenomen. Beide verzekeringsgroepen stellen eisen aan bedrijven met betrekking tot processen voor het identificeren, voorkomen en beperken van mensenrechtenschendingen. Het beleid stelt ook eisen over het afleggen van verantwoording en het komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die bedrijven hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn. Er is geen beleid t.a.v. de rechten van kinderen en vrouwen. Ook is er geen beleid over bezette gebieden en de landrechten van lokale gemeenschappen en landgebruikers. Tot slot heeft geen van de verzekeringsgroepen beleid over ketenverantwoordelijkheid.

VGZ (score: 1) heeft een beperkt beleid over het respecteren van de meest basale mensenrechten. Er is verder geen concreet mensenrechtenbeleid.

2.9 Natuur

2.9.1 Wat staat er op het spel?

Biodiversiteit wordt door de in 1992 vastgestelde UN Convention on Biological Diversity (CBD), die tot doel heeft om biodiversiteit te beschermen, in drie categorieën onderverdeeld: ecosystemen en habitats, planten- en diersoorten en genetisch materiaal. Biodiversiteit is van belang voor de economische, ecologische en sociale ontwikkeling van onze samenleving, voor onze toekomst en voor onze recreatiemogelijkheden. Verlies van biodiversiteit brengt potentiële risico's met zich mee zoals de vernietiging van leefgebieden, het verlies van de functies van ecosystemen, de bedreiging van de voedselvoorziening, en het verdwijnen van geneeskrachtige planten en diersoorten, en is daarmee een van de meest urgente milieuproblemen.

De bevindingen van de Millennium Ecosystem Assessment (MEA, gepubliceerd in maart 2005) geven inzicht in de huidige toestand en veranderingen van ecosystemen, en de effecten hiervan op het leven van de mens. Ook biedt het rapport aanbevelingen voor bedrijven. De MEA heeft geconcludeerd dat, om aan de groeiende behoeften van de mens te voldoen, ecosystemen sneller en diepgaander zijn veranderd gedurende de afgelopen 50 jaar dan in elke andere tijdsperiode in de geschiedenis. Door aanpassing van menselijke activiteiten is het echter nog mogelijk om de degradatie van vele ecosystemen in de komende 50 jaar terug te draaien.²³

Het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen kan bijdragen aan het vinden van oplossingen voor bovengenoemde uitdagingen. Het kan ervoor zorgen dat de verzekeraar alleen betrokken is bij beleggingen in bedrijven en overheden die zich ten doel stellen verder verlies aan biodiversiteit te voorkomen en die dat voornemen in praktijk brengen.

2.9.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 12.

Tabel 12 **Beleidscores Natuur**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	1	1	1
1	Bedrijven voorkomen ontbossing en beschermen natuurlijke bossen waaronder oerbossen, veengebieden, mangrovebossen en regenwouden, zoals omschreven in het High Conservation Value (HCV) concept.	0.0	0.0	0.0
2	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	0.0	0.0	0.0
3	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	0.0	0.0	0.0
4	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	0.0	0.0	0.0
5	Bedrijven voorkomen negatieve gevolgen voor populaties van diersoorten die op de IUCN Red List of Threatened Species staan.	0.0	0.0	0.0
6	Handel in bedreigde planten- en diersoorten voldoet aan de voorwaarden van CITES.	0.0	0.0	0.0
7	Handel in bedreigde planten- en diersoorten die op de lijsten van CITES staan is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
8	Activiteiten op het gebied van genetisch materiaal en gentechnologie vinden alleen plaats als ze voldoen aan de toestemmings- en veredelingseisen zoals beschreven in de UN Convention on Biological Diversity en het daaraan gerelateerde Nagoya Protocol.	0.0	0.0	0.0
9	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen kan alleen plaatsvinden als toestemming van het importerende land is verkregen en aan alle vereisten van het Cartagena Protocol wordt voldaan.	0.0	0.0	0.0
10	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven voorkomen de introductie van exotische soorten in ecosystemen.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven maken een milieueffectrapportage over de totale gevolgen van een voorgenomen project op de biodiversiteit, ten minste volgens de richtlijnen voor rapportage over biodiversiteit en landgebruik van het Global Reporting Initiative.	0.0	0.0	0.0
15	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van natuur in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
16	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot natuur op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

2.9.3 Analyse beleid natuur

CZ, Menzis en VGZ hebben geen natuurbeleid. De score voor alle drie is een 1.

Hoofdstuk 3 Sectoren

3.1 Bosbouw

3.1.1 Wat staat er op het spel?

Bossen spelen een belangrijke rol voor het voortbestaan van mens en natuur. Ze hebben economische, sociale, culturele en ecologische waarde. Ze herbergen 70% van alle dieren en planten, spelen een essentiële rol bij de opslag van CO₂ en bevorderen bodemvruchtbaarheid. Ook is bosbouw en de verdere handelsketen in houtproducten een bron van werkgelegenheid en levensonderhoud.²⁴ Ondanks de belangrijke waarde, worden bossen met een ongekennde snelheid vernietigd en vindt er bosdegradatie plaats. Dit heeft negatieve gevolgen voor de lokale gemeenschappen omdat deze hun leefomgeving en primaire bron van levensonderhoud verliezen. Het tast de biodiversiteit en ecosystemen aan en versnelt klimaatverandering. Belangrijke oorzaken van ontbossing en bosdegradatie zijn:

- Niet-duurzame en illegale houtkap;
- Verandering van natuurlijke bossen in hout-, pulp- en palmolieplantages;
- Verandering van bossen in landbouwgebieden;
- Verandering van mangrovebossen in viskwekerijen; en
- Ontwikkeling van grootschalige industriële en infrastructuurprojecten.

Volgens een recente case study van de Wereldbank heeft de bosbouwsector te weinig bijgedragen aan het behoud en duurzaam beheer van bossen. De United Nations Collaborative Programme on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation in Developing Countries (UN-REDD) is een initiatief waarbij ontwikkelingslanden financieel gestimuleerd worden om ontbossing tegen te gaan.

De bosbouwsector omvat ook alle bedrijven die betrokken zijn bij de handel en verwerking van hout. Deze bedrijven hebben veel invloed op de staat van de bossen in de wereld. Daarom is het belangrijk dat verzekeringsgroepen in hun beleggingsbeleid vastleggen dat ze verwachten dat bedrijven en overheden hun bossen op een duurzame manier beheren, bijvoorbeeld volgens het Forest Stewardship Council (FSC) systeem. Voor bosbouw in ontwikkelingslanden bieden andere certificeringssystemen, inclusief PEFC, onvoldoende waarborg.

3.1.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 13.

Tabel 13 **Beleidscores Bosbouw**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	1	1	1
1	Bosbouwbedrijven identificeren en beschermen binnen de bossen die zij beheren de High Conservation Value (HCV) gebieden.	0.0	0.0	0.0
2	Bedrijven identificeren en beschermen High Carbon Stock (HCS) bossen.	0.0	0.0	0.0
3	Houthandelaren en andere bedrijven in de houthandelsketen voorkomen het gebruik van illegaal gekapt of verhandeld hout.	0.0	0.0	0.0
4	Pulp- en papierfabrieken beperken het gebruik van chemicaliën en de vervuiling van bodem, water en lucht door gebruik te maken van de best beschikbare technologieën.	0.0	0.0	0.0
5	Bedrijven respecteren de rechten van lokale en inheemse gemeenschappen op een eerlijk en gelijkwaardig gebruik van bossen.	0.0	0.0	0.0
6	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven bosgebieden alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0.0	0.0	0.0
8	Productiebossen en houtplantages zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Forest Stewardship Council (FSC).	0.0	0.0	0.0
9	Productieketens van houthandelaren en bedrijven in houtproducten (inclusief pulp, papier, fineer, meubels) zijn gecertificeerd volgens de FSC Chain of Custody criteria of gelijkwaardig.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven in sectoren met een grote impact op bossen (waaronder in ieder geval de bosbouw- en papiersector), rapporteren hun forest footprint aan het Carbon Disclosure Project Forests Program.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
12	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.1.3 Analyse beleid bosbouw

De drie verzekeringsgroepen hebben nauwelijks beleid voor de bosbouwsector. CZ en Menzis (score: 1) verwachten van bedrijven dat zij een duurzaamheidsverslag publiceren dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines. VGZ (score: 1) heeft helemaal geen beleid voor de bosbouwsector.

3.2 Elektriciteitsproductie

3.2.1 Wat staat er op het spel?

Elektriciteitsvoorziening speelt een centrale rol in het bereiken van doelen op het gebied van duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding en zou tegelijkertijd ook betaalbaar, betrouwbaar en duurzaam moeten zijn. Een cruciaal aspect hierbij is de grote impact van elektriciteitsopwekking op klimaatverandering. Volgens de scenario's van het Intergovernmental Panel on Climate Change moet, om risicovolle gevolgen van klimaatverandering te voorkomen, in 2050 80% van de globale elektriciteitsopwekking gebaseerd zijn op koolstofarme energiebronnen.

Naast bezwaren die samenhangen met de risico's van klimaatverandering, hebben kolengestookte energiecentrales andere negatieve effecten zoals de vervuiling van lucht en water.²⁵ Ook het gebruik van gas voor energieproductie wordt geassocieerd met de uitstoot van gevaarlijke stoffen.²⁶ Nucleaire energie wordt beschouwd als een koolstofarme energiebron maar is desondanks ook controversieel vanwege het radioactieve afval en de daarbij behorende risico's.

Onder de duurzame energiebronnen, zijn grootschalige waterkrachtcentrales het meest controversieel omdat door de bouw van dammen mensen worden verjaagd uit hun huizen en leefgebied, waardoor ze hun middelen van bestaan verliezen.²⁷ Daarnaast hebben dammen een grote milieu-impact zoals het onderbreken van rivieren en het verstoren van ecosystemen. Kleine waterkrachtprojecten waarbij rivieren niet worden ingedamd leveren energie met lage broeikasgasemissies, maar zonder belangrijke negatieve gevolgen voor het milieu.²⁸

Over het algemeen hebben methodes voor de opwekking van elektriciteit en warmte die gebruik maken van duurzame energiebronnen een lagere uitstoot van broeikasgassen dan fossiele brandstoffen. Er zijn veel meer beleggingen in duurzame energie nodig om de emissies door productie en gebruik van elektriciteit te reduceren. Verzekeringsgroepen moeten rekening houden met de impact van hun beleggingen op klimaatverandering door beleid te ontwikkelen voor de elektriciteitssector.

3.2.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 14.

Tabel 14 **Beleidsscores Elektriciteitsproductie**

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
		1	2	1
	Totaalscore			
1	De verzekeringsgroep belegt in bedrijven die betrokken zijn bij duurzame energieopwekking (windenergie, zonne-energie, kleinschalige en middelgrote waterkracht, geothermische energie, getijdenenergie etc.).	0.0	1.0	0.0
2	De verzekeringsgroep heeft meetbare doelstellingen om zijn beleggingen in duurzame energieopwekking te vergroten.	0.0	1.0	0.0
3	De verzekeringsgroep heeft meetbare doelstellingen om zijn beleggingen in fossiele energie te verminderen, in absolute zin of in verhouding met zijn beleggingen in duurzame energieopwekking.	0.0	0.0	0.0
4	Kolencentrales waarvan de CO2 uitstoot niet beperkt wordt (met CO2-afvang en -opslag) zijn onaanvaardbaar.	0.0	0.0	0.0
5	Het gebruik van steenkool voor de productie van elektriciteit is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
6	Het gebruik van fossiele brandstoffen voor de productie van elektriciteit is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
7	Nucleaire energie is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
8	Grootschalige waterkrachtcentrales zijn onaanvaardbaar.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.	0.5	0.5	0.0
15	De aanleg van dammen voldoet aan de 7 principes van de World Commission on Dams (WCD).	0.0	0.0	0.0
16	De aanleg van alle waterinfrastructuurprojecten voldoet aan de 7 principes van de World Commission on Dams (WCD).	0.0	0.0	0.0
17	De productie van biomassa voldoet aan de 12 principes van de Roundtable on Sustainable Biomaterials (RSB).	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
18	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
19	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Electric Utilities Sector Disclosure (EUSD).	0.0	0.0	0.0
20	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
21	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.2.3 Analyse beleid elektriciteitsproductie

Menzis (score: 2) heeft beleid om te beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij duurzame energieopwekking en heeft meetbare doelstellingen om die beleggingen te vergroten. Daarnaast heeft Menzis beleid over mensenrechtenschendingen en duurzaamheidsrapportage. Er is geen beleid over fossiele brandstoffen, beschermde gebieden of de landrechten van lokale gemeenschappen of landgebruikers.

CZ (score: 1) heeft ook beleid over mensenrechtenschendingen en duurzaamheidsrapportage, maar verder worden er geen eisen gesteld aan bedrijven in deze sector.

VGZ (score: 1) heeft geen beleid voor de elektriciteitsproductiesector.

3.3 Financiële sector

3.3.1 Wat staat er op het spel?

Financiële instellingen spelen een cruciale rol omdat de meeste overheden en bedrijven afhankelijk zijn van de diensten en producten die deze instellingen leveren. Dit brengt kansen en risico's met zich mee. Financiële instellingen kunnen bijdragen aan een eerlijke en duurzame toekomst door in duurzame producten en productieprocessen te investeren, of juist betrokken raken bij activiteiten die schade toebrengen aan het milieu of mensenrechten schenden. Daarnaast liet de economische crisis van 2007-2009 zien dat financiële instellingen zich voornamelijk laten leiden door financiële motieven en het beoordelen van maatschappelijke risico's hebben verwaarloosd.

Veel overheden en financiële instellingen zijn bezig met het lanceren van richtlijnen en initiatieven om te zorgen voor een verantwoordelijker opererende financiële sector. Voorbeelden zijn het Sustainable Banking Network (opgezet door de IFC) en de Green Credit Guidelines van de Chinese overheid. Het OESO-rapport Environmental and Social Risk Due Diligence in the Financial Sector laat zien dat financiële instellingen ook steeds vaker vrijwillig duurzaamheidscriteria stellen aan bedrijven en overheden waarin ze investeren, een ontwikkeling die door de Fair Finance Guide International wordt bevorderd. In dat kader zouden financiële instellingen ook zeker voorwaarden moeten stellen aan leningen die ze verstrekken aan - of zoals in dit geval tegoeden die ze aanhouden bij - andere financiële instellingen, om te voorkomen dat geld via een omweg terecht komt bij actoren en activiteiten waarin ze niet willen investeren.

3.3.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 15.

Tabel 15 **Beleidsscores Financiële sector**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe				
Totaalscore		1	1	1
1	Financiële instellingen rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun (belasting)betalingen aan regeringen.	0.0	0.0	0.0
2	Financiële instellingen werken niet mee aan transacties of verlenen geen adviezen met als belangrijkste doel het nastreven van belastingvoordelen.	0.0	0.0	0.0
3	Financiële instellingen zijn niet actief in risicovolle handels- en beleggingsactiviteiten (handel in opties, futures en andere derivaten) voor eigen rekening, anders dan voor het afdekken van de financiële risico's van hun kredietverlening.	0.0	0.0	0.0
4	Financiële instellingen hebben een investeringsbeleid opgesteld ten aanzien van gevoelige sectoren en cruciale thema's, dat gebaseerd is op internationale verdragen en conventies.	0.0	0.0	0.0
5	Financiële instellingen onderschrijven de UN Global Compact principes.	0.0	0.0	0.0
6	Financiële instellingen onderschrijven de OECD Guidelines for Multinational Enterprises.	0.0	0.0	0.0
7	Financiële instellingen onderschrijven de UNEP FI verklaring.	0.0	0.0	0.0
8	Financiële instellingen onderschrijven de PRI principes.	0.0	0.0	0.0
9	Financiële instellingen houden zich aan de FATF aanbevelingen.	0.0	0.0	0.0
10	Financiële instellingen houden zich aan de Wolfsberg Principles.	0.0	0.0	0.0
11	Voor projectfinanciering werken financiële instellingen met de Equator Principles.	0.0	0.0	0.0
12	Voor het uitgeven van obligaties implementeren financiële instellingen de Green Bond Principles.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
13	Financiële instellingen publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
14	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Financial Services Sector Disclosure (FSSD).	0.0	0.0	0.0

3.3.3 Analyse beleid financiële sector

CZ en Menzis (score: 1) verwachten van bedrijven dat zij een duurzaamheidsverslag publiceren dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines. Verder heeft geen van de drie verzekeringsgroepen beleid voor de financiële sector. Er worden geen eisen, over bijvoorbeeld belastingontwijking en terrorismefinanciering, gesteld aan de financiële instellingen waarin de verzekeringsgroepen beleggen.

3.4 Maakindustrie

3.4.1 Wat staat er op het spel?

Tot de maakindustrie behoren alle bedrijfstakken die grondstoffen en materialen tot nieuwe producten verwerken, waardoor dit een veelomvattende en diverse industrie is. Omdat een groot gedeelte van de mondiale beroepsbevolking werkt in de maakindustrie, bijvoorbeeld in de metaal-, kleding- en elektronica-industrie, spelen de ontwikkelingen in deze industrie een grote rol bij het creëren van werkgelegenheid en economische groei. Arbeidsvoorwaarden en arbeidsrechten, zoals het recht op een leefbaar loon, komen regelmatig onder druk te staan vanwege de toenemende globalisering en internationale concurrentie. Om gunstige vestigingsvoorwaarden te creëren, zijn er speciale exportzones ingesteld door overheden waar bestaande arbeidswetgeving niet van toepassing is en weinig belasting wordt betaald. Bij sommige takken van de maakindustrie wordt er veel gebruik gemaakt van laaggeschoolde arbeid. Het gebruik van giftige stoffen brengt risico's met zich mee voor gezondheid en milieu.

Aangezien producenten een groot gedeelte van het productieproces uitbesteden, liggen de grootste sociale en milieuproblemen vaak bij de toeleveranciers. Producenten van halffabricaten, vaak gevestigd in exportzones, en producenten van metalen, mineralen en andere grondstoffen zijn regelmatig betrokken bij grootschalige milieuvuiling en mensenrechtenschendingen. In de gehele keten spelen de negatieve gevolgen van flexibilisering van arbeidsrelaties. Het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zou ervoor moeten zorgen dat bedrijven in de maakindustrie verantwoordelijkheid nemen voor het voorkomen van sociale en milieuproblemen bij hun eigen vestigingen en bij die van hun toeleveranciers.

3.4.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 16.

Tabel 16 **Beleidscores Maakindustrie**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	1	1	1
1	Bedrijven reduceren hun directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen.	0.0	0.0	0.0
2	Bedrijven reduceren hun directe en indirecte uitstoot (de uitstoot van toeleveranciers) van schadelijke stoffen, zoals zwaveldioxide en ammoniak.	0.0	0.0	0.0
3	Bedrijven beperken het gebruik van chemicaliën waarvan in wetenschappelijke literatuur wordt vermoed dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid en, indien gebruik noodzakelijk is, gebruiken ze alleen op een verantwoorde manier (voorzorgbeginsel).	0.0	0.0	0.0
4	Bedrijven beperken het gebruik van water.	0.0	0.0	0.0
5	Bedrijven voorkomen waterverontreiniging.	0.0	0.0	0.0
6	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven hebben een Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven respecteren de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO.	1.0	1.0	1.0
10	Bedrijven betalen een leefbaar loon aan hun werknemers.	0.0	0.0	1.0
11	Bedrijven werken aan de systematische verbetering van arbeidsomstandigheden en ontwikkelen een preventieve cultuur op het gebied van gezondheid en veiligheid.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven in de maakindustrie werken met relevante standaarden en initiatieven voor bepaalde producten (genoemd in paragraaf 3.7.2 van de FFG Methodology).	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
13	Bedrijven zijn gecertificeerd volgens de criteria van de standaarden en initiatieven voor bepaalde producten (genoemd in paragraaf 3.7.2 van de FFG Methodology).	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
15	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	0.0	0.0	0.0
16	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
17	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.4.3 Analyse beleid maakindustrie

Alle drie verzekeringsgroepen verwachten dat bedrijven in de maakindustrie de fundamentele principes van de ILO respecteren. Verder verwachten CZ en Menzis (score: 1) dat bedrijven een duurzaamheidsverslag publiceren. VGZ (score: 1) verwacht van bedrijven dat zij hun werknemers een leefbaar loon betalen. Geen van de drie verzekeringsgroepen heeft beleid op het gebied van ketenverantwoordelijkheid.

Verder hebben de drie verzekeringsgroepen geen beleid voor de maakindustrie. Er is onder andere geen beleid over het inkoopbeleid van bedrijven, of over het gebruik van gevaarlijke stoffen of vervuiling.

3.5 Mijnbouw

3.5.1 Wat staat er op het spel?

Mijnbouw en ertsraffinage zijn in het algemeen vervuilende activiteiten, die de bodem- en waterkwaliteit aantasten. Destructie van natuurlijke leefomgevingen, vervuiling en erosie zijn veelvoorkomende gevolgen van mijnbouw. Daarnaast zijn sommige mijnbouwmethoden, zoals *Mountaintop Removal Mining* waarbij hele bergtoppen worden verwijderd, en dagbouw-mijnbouw heel ingrijpend voor ecosystemen. De nadelige ecologische gevolgen van deze mijnbouwmethodes blijven vaak nog lang na de sluiting van de mijn merkbaar.

Ook een veelvoorkomend probleem in de mijnbouwindustrie is dat bedrijven de landrechten van lokale bewoners niet respecteren. Zo worden grote stukken land van hen afgenomen zonder hun instemming en zonder compensatie en kunnen er gezondheidsproblemen ontstaan door vervuiling. Daarnaast is het werk in de mijnen zeer gevaarlijk en worden arbeidsrechten niet altijd gerespecteerd.

Ten slotte verstoort de mijnbouw de macro-economische ontwikkeling in veel landen met een instabiel politiek systeem of instabiele rechtsstaat omdat de winning van grondstoffen leidt tot corruptie en een intransparante en ongelijke verdeling van de opbrengsten.²⁹ Een deel van de mijnbouw vindt plaats in conflictlanden waar de exploitatie en handel van mineralen gerelateerd is aan het financieren van conflicten.

De mijnbouwsector wentelt de kosten voor het beschermen van het milieu en de aantasting van de sociale cohesie grotendeels af op de (lokale) bevolking, die vaak niets aan de exploitatie verdient. Sommige mijnbouwbedrijven die actief zijn in ontwikkelingslanden hebben holdingmaatschappijen of marketingbedrijven gevestigd in belastingparadijzen, om zo min mogelijk belasting te hoeven betalen.

Verder zijn er in veel landen ook kleinschalige en ambachtelijke mijnbouwers actief. Hoewel dit de meest kwetsbare bevolkingsgroepen betreft, die afhankelijk zijn van de mijnbouw, leidt ook deze activiteit tot sociale en milieuproblemen. De elektronica, bouw en auto-industrie zijn sterk afhankelijk van producten uit de mijnbouw en daarmee indirect betrokken bij de bijbehorende negatieve effecten op het milieu en lokale gemeenschappen.

Om bij te dragen aan een duurzame en sociaal rechtvaardige wereld, zal de mijnbouwsector drastisch van koers moeten wijzigen. Het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen moet erop gericht zijn om alleen financiële betrekkingen aan te gaan met mijnbouwbedrijven die bereid zijn om dat te doen. Dat is ook in hun eigen belang: Het Indigenous Rights Risk Report for the Extractive Industry van de organisatie First Peoples, laat zien dat 92% van de mijnen in ontwikkelingslanden onnodig veel risico's voor aandeelhouders met zich meebrengen.³⁰

3.5.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 17.

Tabel 17 **Beleidscores Mijnbouw**

Beoordelingselement			
	CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe			
Totaalscore	1	1	1
1 Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	0.0	0.0	0.0
2 Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	0.0	0.0	0.0
3 Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	0.0	0.0	0.0
4 Bedrijven beperken de kans op ongelukken door gebruik te maken van de best beschikbare technologie en hebben een gedegen draaiboek voor crisissituaties (een 'contingency plan').	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
5	Bedrijven mijden locaties waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn.	0.0	0.0	0.0
6	Bedrijven beperken de hoeveelheid mijnafval en beheren en verwerken dit op een verantwoorde manier.	0.0	0.0	0.0
7	Het lozen van mijnafval in rivieren, meren of andere oppervlaktewateren is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven betrekken de mogelijke milieu- en gezondheidseffecten van een mijn na sluiting ervan bij het plannen van nieuwe mijnen.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven garanderen het complete herstel van ecosystemen na de sluiting van mijnen.	0.0	0.0	0.0
12	Bedrijven versterken kleinschalige en ambachtelijke mijnbouw die duurzame economische en sociale ontwikkeling op lokaal niveau bevordert.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven respecteren de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO.	1.0	1.0	1.0
14	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	0.0	0.0	0.0
15	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0.0	0.0	0.0
16	Bedrijven volgen de Voluntary Principles on Security and Human Rights voor de beveiliging van hun werknemers en bedrijfslocaties.	0.0	0.0	0.0
17	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.	0.5	0.5	0.0
18	Bedrijven betalen in ieder land waarin zij actief zijn de verschuldigde belastingen.	0.0	0.0	0.0
19	Bedrijven rapporteren voor elk land waarin zij actief zijn de omzetten, kosten, FTEs, winsten, subsidies ontvangen van overheden en (belasting)betalingen aan overheden (d.w.z. bronbelastingen, betalingen voor concessies, en inkomstenbelastingen)	0.0	0.0	0.0
20	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	0.5	1.0	1.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
21	Bedrijven opereren alleen in landen met een zwakke overheid en in conflictgebieden als zij kunnen garanderen dat ze geen mensenrechtenschendingen veroorzaken of eraan bijdragen.	0.0	0.0	0.0
22	Het delven en verhandelen van conflictmineralen is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
23	Uraniummijnbouw is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
24	Mountaintop Removal Mining (bergtopmijnbouw) is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
25	De ontwikkeling van nieuwe steenkoolmijnen is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
26	Steenkolenmijnbouw voor de productie van elektriciteit is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
27	Steenkolenmijnbouw voor de productie van staal is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
28	Bedrijven werken met relevante standaarden en initiatieven voor bepaalde mineralen (genoemd in paragraaf 3.8.2 in de FFG Methodology).	0.0	0.0	0.0
29	Bedrijven zijn gecertificeerd volgens de criteria van certificatieschema's voor bepaalde mineralen (genoemd in paragraaf 3.8.2 in de FFG Methodology).	0.0	0.0	0.0
30	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
31	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Mining and Metals Sector Disclosure (MMSD).	0.0	0.0	0.0
32	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
33	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.5.3 Analyse beleid mijnbouw

CZ, Menzis en VGZ scoren voor hun beleid voor de mijnbouwsector een 1. De drie verzekeringsgroepen verwachten dat bedrijven de fundamentele arbeidsrechten van de ILO respecteren en dat zij geen smeergeld betalen of aannemen. Verder stellen CZ en Menzis ook eisen aan de publicatie van duurzaamheidsrapporten en verwachten zij dat bedrijven processen inrichten om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.

Geen van de verzekeringsgroepen heeft beleid over bijvoorbeeld steenkoolmijnen, conflictmineralen, conflictgebieden, waterschaarste of beschermde gebieden.

3.6 Olie en gas

3.6.1 Wat staat er op het spel?

Bij meerdere processen binnen de olie- en gasector, zoals activiteiten op boorplatforms, affakkelininstallaties, en raffinage, kan milieuschade worden toegebracht aan de directe omgeving. Belangrijke voorbeelden zijn de winning van olie in diepzeegebieden en op de Noordpool, en de winning van teerzandolie.

Winning en gebruik van olie en gas draagt in belangrijke mate bij aan de opwarming van de aarde. Verder brengt de olie- en gasindustrie ook negatieve sociale gevolgen met zich mee, zoals gevaren voor de gezondheid, voedselzekerheid en het verlies van de bestaansmiddelen van lokale gemeenschappen door dat hun land wordt afgenomen. Bovendien heeft de exploitatie en het transport van olie en gas bijgedragen aan gewapende conflicten en schendingen van mensenrechten.

Daarnaast hebben ontwikkelingslanden zonder een stabiel politiek of rechtssysteem kans dat de olie- en gasindustrie de macro-economische ontwikkelingen van een land verstoort door corruptie, oneerlijke verdeling van winsten en slecht beheer van voorraden. Olie- en gasmaatschappijen zetten op grote schaal internationale ondernemingsstructuren op die gericht zijn op belastingontduiking.³¹

Een nieuwe controversiële manier van gaswinning is het boren naar schaliegas. Dit creëert grote risico's voor mens en natuur, zoals vervuiling en kans op aardbevingen. De vereniging voor drinkwaterbedrijven in Nederland (Vewin) heeft haar zorgen geuit over de risico's van schaliegaswinning.³²

Omdat de olie- en gasindustrie een belangrijke rol speelt bij de wereldwijde klimaatverandering en ook andere sociale en milieuproblemen creëert, is de grootste uitdaging voor deze industrie om haar kennis van energiemarkten en -technologieën te gebruiken om duurzame energiebronnen verder te ontwikkelen. Van verzekeringsgroepen wordt verwacht dat zij deze doelstellingen in hun beleggingsbeleid integreren.

3.6.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 18.

Tabel 18 **Beleidscores Olie en gas**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe	1	1	1
	Totaalscore	1	1	1
1	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	0.0	0.0	0.0
2	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	0.0	0.0	0.0
3	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	0.0	0.0	0.0
4	Bedrijven beperken de kans op ongelukken door gebruik te maken van de best beschikbare technieken en hebben een gedegen draaiboek voor crisissituaties (een zogenaamd 'contingency plan').	0.0	0.0	0.0
5	Bedrijven mijden locaties waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn.	0.0	0.0	0.0
6	Bedrijven beperken het afval dat ontstaat bij olie- en gaswinning, in het bijzonder het affakkelen van aardgas, en beheren en verwerken dit afval op een verantwoorde manier.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven nemen de milieu- en gezondheidseffecten van de ontmanteling van productiefaciliteiten, in het bijzonder van offshore boorplatforms, op in hun plannen voor de ontwikkeling van nieuwe projecten.	0.0	0.0	0.0
8	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	0.0	0.0	0.0
9	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	0.0	0.0	0.0
10	Bedrijven verminderen de effecten van seismologisch onderzoek op walvissen en andere zeezoogdieren.	0.0	0.0	0.0
11	Bedrijven respecteren de Fundamentele Arbeidsrechten van de ILO.	1.0	1.0	1.0
12	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0.0	0.0	0.0
14	Bedrijven volgen de Voluntary Principles on Security and Human Rights voor de beveiliging van hun werknemers en bedrijfslocaties.	0.0	0.0	0.0
15	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze hebben veroorzaakt, of waarbij ze betrokken zijn.	0.5	0.5	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
16	Bedrijven betalen in ieder land de verschuldigde belastingen.	0.0	0.0	0.0
17	Bedrijven rapporteren voor elk land waarin zij actief zijn de omzetten, kosten, FTEs, winsten, subsidies ontvangen van overheden en (belasting)betalingen aan overheden (d.w.z. bronbelastingen, betalingen voor concessies, en inkomstenbelastingen).	0.0	0.0	0.0
18	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	0.5	1.0	1.0
19	Bedrijven opereren alleen in landen met een zwakke overheid of in conflictgebieden als zij kunnen garanderen dat ze geen mensenrechtenschendingen veroorzaken of eraan bijdragen.	0.0	0.0	0.0
20	De winning van olie uit teerzanden is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
21	De winning van schalieolie is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
22	De winning van olie uit vloeibaar gemaakte steenkool is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
23	De winning van schaliegas is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
24	Boren in het Noordpoolgebied is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
25	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
26	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Oil and Gas Sector Disclosures (OGSD).	0.0	0.0	0.0
27	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
28	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.6.3 Analyse beleid olie en gas

De drie verzekeringsgroepen hebben geen beleid dat specifiek gaat over de olie- en gasector. CZ, Menzis en VGZ scoren allen een 1.

Wel is er algemeen beleid over arbeidsrechten, het tegengaan van smeergeld, duurzaamheidsrapportage en genoegdoeningsmechanismen voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen. Er is geen beleid over het winnen van schaliegas, olie uit teerzanden of boringen in het Noordpoolgebied. Er worden ook geen eisen gesteld met betrekking tot beschermde gebieden of landrechten.

3.7 Visserij

3.7.1 Wat staat er op het spel?

De capaciteit van de mondiale visserijvloot is naar schatting twee en een half keer groter dan wat oceanen en zeeën aan vis kunnen produceren.³³ In meer dan 50% van de wateren is het maximum al bereikt en 25% van de wateren wordt overbevist of is al uitgeput. De visstand van sommige commercieel gevangen vissoorten is ingestort of laat tekenen zien van grote afname.³⁴ Onder andere de volgende problemen leiden tot uitputting van vispopulaties: vistechnieken zoals drijfnetten³⁵, subsidies van overheden aan de visserijsector³⁶ en bijvangst. Ook het zogenoemde 'spookvissen'³⁷ brengt schade toe. Dit zijn in onbruik geraakte netten waar vissen in verstrikt raken en sterven. Een ander probleem is visvangst onder 'flags of convenience', dat wil zeggen varen onder de vlag van landen die het niet zo nauw nemen met controle op naleving van internationale afspraken ter bescherming van vissoorten³⁸.

De afname van de vangst van wilde vissoorten heeft geleid tot een toename van viskwekerijen.³⁹ Hoewel dit positieve effecten heeft, zijn er ook negatieve effecten zoals de vermindering van waterkwaliteit en aantasting van de genetische variatie van lokale soorten. Daarnaast zijn er sociale problemen zoals slechte werkomstandigheden in viskwekerijen en conflicten over landrechten.

Om de huidige situatie te verbeteren, moet er actie worden genomen tegen overbevissing. Dit is ook nodig om lokale visserijgemeenschappen te beschermen tegen het verliezen van hun bron van inkomsten en hun voedselvoorziening. Om de visserijsector duurzaam te maken, zijn de volgende veranderingen nodig:

- afschaffing van schadelijke vistechnieken;
- bijvangst voorkomen door selectiever vissen;
- een vermindering van de visquota voor een groot aantal vissoorten; en
- respect voor de rechten van bevolkingsgroepen die afhankelijk zijn van visserij.

Verzekeringsgroepen kunnen vooral bijdragen aan de eerste twee verbeterpunten door bij voorkeur te beleggen in bedrijven die schadelijke vistechnieken mijden, geen bijvangst genereren en zich houden aan opgelegde of afgesproken quoteringen en certificeringssystemen, zoals die van het Marine Stewardship Council (MSC) en de Aquaculture Stewardship Council (ASC).

3.7.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringwijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 19.

Tabel 19 **Beleidscores Visserij**

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
		1	1	1
1	Handel in bedreigde diersoorten voldoet aan de voorwaarden van CITES.	0.0	0.0	0.0
2	Handel in bedreigde diersoorten die op de lijsten van CITES staan is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
3	Vissers respecteren Marine Protected Areas en in het bijzonder 'no-take' zones.	0.0	0.0	0.0
4	Schadelijke vistechnieken (zoals sleepnetten, drijfnetten en shark-finning) zijn onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
5	Vissers minimaliseren hun bijvangsten.	0.0	0.0	0.0
6	Vissers voorkomen overbevissing.	0.0	0.0	0.0
7	Vissers onthouden zich van spookvisserij of voldoen aan de regulering van MARPOL of de EU.	0.0	0.0	0.0
8	Vissers varen niet onder flags of convenience.	0.0	0.0	0.0
9	Vissers documenteren hun vangst nauwgezet, zodat de herkomst van de totale vangst kan worden gecontroleerd.	0.0	0.0	0.0
10	Vissers houden zich aan alle elementen van de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries.	0.0	0.0	0.0
11	Vissers zijn voor minimaal één visserij waarin ze actief zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Marine Stewardship Council (MSC) of vergelijkbare criteria.	0.0	0.0	0.0
12	Vissers zijn voor alle visserijen waarin ze actief zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Marine Stewardship Council (MSC) of vergelijkbare criteria.	0.0	0.0	0.0
13	Vishandelaren en andere bedrijven in de productieketens voor vis en zeevruchten zijn gecertificeerd volgens de MSC Chain of Custody standard.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
14	Garnalenkwekerijen houden zich aan de International Principles for Responsible Shrimp Farming.	0.0	0.0	0.0
15	Viskwekerijen zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Aquaculture Stewardship Council (ASC).	0.0	0.0	0.0
16	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de duurzaamheidsverslaggeving GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
17	Grote bedrijven en multinationals publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Food Processing Sector Disclosure.	0.0	0.0	0.0
18	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
19	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.7.3 Analyse beleid visserij

Voor de visserijsector scoren CZ, Menzis en VGZ allen een 1. CZ en Menzis stellen wel eisen aan duurzaamheidsrapportage, maar hanteren verder geen beleid.

Geen van de verzekeringsgroepen heeft beleid over certificering of standaarden voor garnalen- of viskwekerijen. Er is ook geen beleid over beschermde gebieden, het voorkomen van overbevissing of bedreigde diersoorten.

3.8 Voeding

3.8.1 Wat staat er op het spel?

Het recht op voedsel is een mensenrecht en moet altijd worden gerespecteerd en beschermd. Het eerste doel van de landbouw- en voedingsindustrie zou dan ook moeten zijn om voedselzekerheid te realiseren voor alle mensen en gemeenschappen op aarde. De Food and Agricultural Organisation (FAO) heeft hiervoor richtlijnen ontwikkeld op basis van de vier kernwaarden beschikbaarheid, toegang, gebruik en stabiliteit.⁴⁰

Tegenwoordig krijgen bedrijven die opereren in voedselketens te maken met vele duurzaamheidsuitdagingen vanwege de groeiende wereldbevolking, de verhoogde vraag naar landbouwproducten door de veranderende consumptiepatronen in ontwikkelingslanden en de toename in de productie van biobrandstof. De gestegen vraag naar landbouwproducten brengt onder andere de volgende problemen met zich mee:

- Aantasting van ecosystemen en biodiversiteit, met name door indirecte verandering van het landgebruik (ILUC);
- Bodemdegradatie;
- Watertekorten;
- Uitstoot van broeikasgassen in de veehouderij;
- Negatieve impact op het welzijn van dieren;

- Uitstoot van broeikasgassen door ontbossing en ontginning van veengebieden;
- Luchtvervuiling door bos- en veenbranden;
- Risico's door het gebruik van genetisch gemodificeerde zaaizaden (GMO's);
- Bedreiging voor de honingbij;
- Landroof;
- Schending van werknemersrechten;
- Oneerlijke verdeling van voedsel;
- Gebrekkige ontwikkeling van infrastructuur; en
- Ongunstige handelsvoorwaarden van ontwikkelingslanden.

Om er op een verantwoorde wijze voor te zorgen dat er voor de gehele wereldbevolking voldoende voedsel beschikbaar is, zal de landbouw- en voedingsindustrie overal op een duurzame wijze moeten gaan produceren waarbij de belangen en rechten van mens, milieu en dieren gerespecteerd worden. Om een eerlijke mondiale verdeling van voedsel te realiseren, moeten ongunstige handelsvoorwaarden, versturende subsidies en dumppraktijken worden voorkomen en afgebouwd. Van verzekeringsgroepen wordt verwacht dat zij deze doelstellingen in hun beleggingsbeleid integreren.

3.8.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 20.

Tabel 20 **Beleidscores Voeding**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe		1	1	1
Totaalscore		1	1	1
1	Bedrijven respecteren het recht op voedsel.	0.0	0.0	1.0
2	Landbouw- en veehouderijbedrijven respecteren de Fundamentele arbeidsrechten van de ILO.	1.0	1.0	1.0
3	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door het voeren van een betekenisvolle consultatie met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse bevolking.	0.0	0.0	0.0
4	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven landbouwgrond alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
5	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	0.0	0.0	0.0
6	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	0.0	0.0	0.0
7	Bedrijven voorkomen negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	0.0	0.0	0.0
8	Activiteiten op het gebied van genetisch materiaal en gentechnologie vinden alleen plaats als ze voldoen aan de toestemming- en veredelingseisen zoals beschreven in de UN Convention on Biological Diversity en het daaraan gerelateerde Nagoya Protocol.	0.0	0.0	0.0
9	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen kan alleen plaatsvinden als toestemming van het importerende land is verkregen en aan alle vereisten van het Cartagena Protocol wordt voldaan.	0.0	0.0	0.0
10	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
11	Landbouw- en veehouderijbedrijven respecteren de Five Freedoms van dieren.	0.0	0.0	0.0
12	Zeer beperkende huisvestingsmethoden voor onder anderen kalveren (in kisten), leghennen (in legbatterijen) en zeugen (in voerligboxen), zijn onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
13	Bedrijven beperken de duur van veetransport tot maximaal 8 uur.	0.0	0.0	0.0
14	Landbouw- en veehouderijbedrijven beperken hun directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen.	0.0	0.0	0.0
15	Landbouw- en veehouderijbedrijven beperken hun directe en indirecte uitstoot van schadelijke stoffen, zoals fijnstof, stikstofoxiden en ammoniak, in relatieve zin.	0.0	0.0	0.0
16	Het omzetten van veengrond en gebieden met hoge koolstofvoorraden in landbouwgrond, is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
17	Landbouw- en veehouderijbedrijven gebruiken pesticiden zo min mogelijk en, indien gebruik noodzakelijk is, alleen op een verantwoorde manier.	0.0	0.0	0.0
18	Landbouw- en veehouderijbedrijven gebruiken zo min mogelijk water.	0.0	0.0	0.0
19	Landbouw- en veehouderijbedrijven voorkomen waterverontreiniging.	0.0	0.0	0.0
20	Bedrijven maken een waterschaarste-effectrapportage en voorkomen een negatieve impact in regio's die kampen met waterschaarste.	0.0	0.0	0.0
21	Bedrijven starten geen nieuwe activiteiten in gebieden waar waterschaarste heerst en waar bedrijfsactiviteiten zouden wedijveren met de behoeften van lokale gemeenschappen.	0.0	0.0	0.0
22	Landbouw- en veehouderijbedrijven werken met relevante standaarden en initiatieven (genoemd in paragraaf 3.4.2 van de FFG Methodology) voor alle grondstoffen die zij produceren.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
23	Landbouw- en veehouderijbedrijven zijn gecertificeerd volgens de criteria van certificatieschema's (genoemd in paragraaf 3.4.2 van de FFG Methodology) voor alle grondstoffen die zij produceren.	0.0	0.0	0.0
24	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	1.0	0.0
25	Grote bedrijven en multinationals in de voedingsindustrie publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Food Processing Sector Disclosure.	0.0	0.0	0.0
26	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
27	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0

3.8.3 Analyse beleid voeding

CZ, Menzis en VGZ verwachten dat landbouw- en veehouderijbedrijven de fundamentele arbeidsrechten van de ILO respecteren. VGZ (score: 1) verwacht ook dat bedrijven het recht of voedsel respecteren. CZ en Menzis (score: 1) stellen eisen aan de duurzaamheidsrapportage van bedrijven.

Geen van de verzekeringsgroepen heeft beleid over landrechten, beschermde gebieden, dierenrechten, vervuiling of waterschaarste.

3.9 Wapens

3.9.1 Wat staat er op het spel?

Omdat wapens kunnen doden en vernietigen, zijn ze een gevaar voor het meest fundamentele mensenrecht: het recht op leven. Gewapende conflicten bedreigen het leven van miljoenen mensen. Onder de plicht van staten om hun burgers te beschermen, valt ook het reguleren van de productie en handel in wapens. In de praktijk is er echter een gebrek aan toezicht op de wapenhandel. Wapens worden ondanks bestaande wet- en regelgeving verkocht aan regimes die de mensenrechten schenden en aan allerlei strijdende groepen.

In 2013 bedroegen de militaire uitgaven wereldwijd naar schatting € 1.460 miljard. Het lijkt erop dat landen met een lage sociale en economische ontwikkeling, zoals Afghanistan en Angola, relatief veel militaire uitgaven doen.⁴¹ Naar schatting houdt 15 tot 20% van de wereldwijde publieke schuldenlast verband met militaire uitgaven. Dit versterkt het schadelijke effect van militaire uitgaven omdat de rentebetalingen door overheden de uitgaven aan gezondheidszorg en scholing overtreffen.⁴² Daarnaast is de wapenhandel sterk verbonden met corruptie. Onderzoek van het *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)* suggereert dat 40% van alle corruptie in wereldwijde transacties te maken heeft met wapenhandel.⁴³

De wapenindustrie moet grondig en structureel worden hervormd om ervoor te zorgen dat ten minste:

- geen wapens worden geproduceerd die geen onderscheid kunnen maken tussen militairen en de burgerbevolking;
- wapens niet geleverd worden aan repressieve regimes, fragiele staten en strijdende groepen;

- corruptie wordt geëlimineerd en transparantie wordt bevorderd; en
- de productie en levering van wapens geen belemmering vormt voor een duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden.

Zolang deze veranderingen niet doorgevoerd worden in de wapenindustrie, is het van groot belang dat verzekeringsgroepen beleid ontwikkelen over het mijden van beleggingen in producenten van controversiële wapens enerzijds en wapenleveranties aan controversiële regimes anderzijds. Dit beleid zou ook toegepast moeten worden op producten en technologieën die zowel voor civiele als militaire doeleinden gebruikt kunnen worden (zogenaamde *dual use* technologie).

3.9.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 21.

Tabel 21 **Beleidscores Wapens**

Beoordelingselement	CZ	Menzis	VGZ
Investeringsprincipe			
Totaalscore	3	4	4
1 Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) landmijnen is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
2 Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) clustermunitie is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
3 Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens in of aan landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben geratificeerd is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
4 Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens is onacceptabel.	0.0	1.0	1.0
5 Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) chemische wapens is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
6 Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) bacteriologische wapens is onacceptabel.	1.0	1.0	1.0
7 Goederen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie), worden beschouwd als militaire goederen indien ze een niet-civiel doeleinde hebben.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
8	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen waartegen een wapenembargo van de VN dan wel van de Europese Unie geldt is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
9	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen is onacceptabel indien er een substantieel risico bestaat dat de wapens zullen worden gebruikt voor ernstige schending van mensenrechten en het internationaal humanitair recht.	0.0	0.0	0.0
10	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die mensenrechten schenden is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
11	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan conflict- en oorlogsgebieden is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
12	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die gevoelig zijn voor corruptie is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
13	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen met een falende of fragiele staat is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
14	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is onacceptabel.	0.0	0.0	0.0
15	Het wapenbeleid kent geen uitzonderingen voor bepaalde beleggingen, financieringsvormen en/of investeringscategorieën.	0.0	0.0	0.0
16	Het wapenbeleid kent geen uitzonderingen voor andere niet aan wapens gerelateerde activiteiten of projecten die door een wapenbedrijf worden ondernomen.	0.0	0.0	0.0

3.9.3 Analyse beleid wapens

VGZ (score: 4), CZ (score: 3) en Menzis (score: 4) sluiten bedrijven die betrokken zijn bij de productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) landmijnen, clustermunitie, chemische wapens en bacteriologische wapens uit van beleggingen. VGZ en Menzis sluiten kernwapenproducenten uit. CZ sluit alleen kernwapenproductie uit voor landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben geratificeerd.

Verder hebben de drie verzekeringsgroepen geen beleid voor de wapensector. Er is onder andere geen beleid over de leverantie van wapens en wapensystemen aan landen met een falende of fragiele staat, conflictgebieden of landen die gevoelig zijn voor corruptie.

3.10 Woningbouw en vastgoed

3.10.1 Wat staat er op het spel?

Het recht op adequate huisvesting is een fundamenteel mensenrecht. Dit betekent dat overheden en de private sector dienen zorg te dragen voor betaalbare en degelijke huisvesting. Bij sloop, nieuwbouw en

renovatie dienen de rechten van zittende bewoners en gebruikers te worden gerespecteerd. Zij hebben recht op inspraak over verbouwingsplannen en herhuisvesting vindt alleen plaats op basis van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde toestemming.

De gebouwde omgeving – woningen, kantoren, winkels en andere bedrijfspanden – heeft een grote milieupact, vanwege het gebruik van constructiematerialen bij de bouw, het gebruik van energie en water door bewoners en gebruikers, en sloopafval bij de afbraak van gebouwen. Volgens berekeningen van het Milieuprogramma van de Verenigde Naties is de gebouwde omgeving verantwoordelijk voor 40% van het wereldwijde energiegebruik en draagt voor 30% bij aan de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen.

De kwaliteit van de gebouwde omgeving is van invloed op het welzijn van bewoners en gebruikers. Naast ruimte om te wonen en werken dient er ook voldoende ruimte te zijn voor recreatie. Om onnodig ruimtebeslag en leegstand te voorkomen is het belangrijk dat woningen, kantoren en bedrijfspanden doelmatig worden gebruikt en multifunctioneel worden ontworpen. Investeerders kunnen ook bijdragen aan transformatie van leegstaande gebouwen.

Verzekeringsgroepen kunnen zorgdragen voor verduurzaming van hun vastgoedportefeuille, vastgoedinvesteringsfondsen en de verduurzaming van hypothecair gefinancierde woningen en bedrijfspanden door in hun beleid standaarden op te nemen ten aanzien van de volgende thema's:

- Gebruik van duurzame en herbruikbare materialen;
- Gescheiden verwerking en hergebruik van sloopafval;
- Gebruik van duurzaam gecertificeerd hout voorzien van het FSC-keurmerk;
- Gebruik van duurzame oplossingen voor cement, zoals cement met het keurmerk Beton Bewust;
- Bij nieuwbouw en renovatie wordt gebruik gemaakt van de best beschikbare technieken op het gebied van energiebesparing en duurzame energieinstallaties, met gebruik van hernieuwbare energiebronnen (aarde, wind en zon);
- Verzekeringsgroepen kunnen particulieren stimuleren hun woningbezit te verduurzamen door het verstrekken van aantrekkelijke leningen gericht op verbetering van de energieprestaties van woningen.

3.10.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor deze sector vindt u in Tabel 22.

Tabel 22 **Beleidscores Woningbouw en vastgoed**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	1	1	1
1	Bedrijven zorgen voor naleving van de Fundamentele Arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en zorgen tevens voor naleving van de ILO conventies met betrekking tot gezondheid en veiligheid op het werk en met betrekking tot maximum werktijden.	0.0	0.0	0.0
2	Bouwbedrijven gebruiken alleen FSC-gecertificeerd hout; (FSC = Forest Stewardship Council).	0.0	0.0	0.0
3	Bouwbedrijven gebruiken gerecyclede en herbruikbare materialen en dragen zorg voor recycling van sloopafval.	0.0	0.0	0.0
4	Bouwbedrijven dragen zorg voor implementatie van het 'Cement Action Plan' van het 'Cement Sustainability Initiative'.	0.0	0.0	0.0
5	Grote en multinationale bouwbedrijven publiceren een duurzaamheidsjaarverslag in overeenstemming met de GRI Richtlijnen voor Duurzaamheidsverslaglegging, inclusief de sectorrichtlijnen 'Construction and Real Estate Sector Disclosure (CRESS)'	0.0	0.0	0.0
6	Bouwbedrijven dienen bij heropbouwprojecten na rampen de richtlijnen van het VN-Milieuprogramma voor 'Sustainable Reconstruction in Disaster-Affected Countries' in acht te nemen.	0.0	0.0	0.0
7	Bouwbedrijven en woningbouwcoöperaties worden geacht om de basisprincipes voor een gezonde leefomgeving van het VN-Habitatprogramma in acht te nemen, de 'Five Principles of sustainable neighbourhood planning'.	0.0	0.0	0.0
8	Nieuwbouw wordt multifunctioneel ontworpen, zodat het geschikt is voor verscheidene huurders.	0.0	0.0	0.0
9	Vastgoedbedrijven hebben een beleid gericht op transformatie van leegstaande gebouwen.	0.0	0.0	0.0
10	Nieuwbouw wordt zo energiezuinig als mogelijk is ontworpen, binnen de Europese context energieneutraal, in overeenstemming met de EU-Richtlijn energieprestatie gebouwen (EPBD).	0.0	0.0	0.0
11	Financiële instellingen integreren energiebesparende maatregelen en maatregelen gericht op broeikasgasreductie in de meerjarenonderhoudsplannen van hun vastgoedportefeuilles.	0.0	0.0	0.0
12	De energieprestaties van de vastgoedportefeuilles van financiële instellingen worden stapsgewijs verbeterd, met als doelstelling jaarlijks tenminste 10% van de totale portefeuille, met gebruikmaking van de best beschikbare technologie gericht op energiebesparing en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen.	0.0	0.0	0.0
13	Nieuwbouw voldoet aan de 'very good' certificeringseisen van BREEAM Nieuwbouw of vergelijkbare standaarden.	0.0	0.0	0.0

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
14	Renovatieprojecten voldoen aan de 'good' certificeringseisen van BREEAM of vergelijkbare standaarden.	0.0	0.0	0.0
15	Nieuwbouw dat onderdeel is van de vastgoedportefeuilles van financiële instellingen voldoet aan de top 10% energie-efficiency standaard voor het type vastgoed, wat neerkomt op EU Energieprestatiecertificaat A++ (EPC ≤ 0,4 woningbouw; EPC ≤ 0,8 utiliteitsbouw en EPC ≤ 1,7 winkelfunctie).	0.0	0.0	0.0
16	Renovatieprojecten voldoen aan de top 10% energie-efficiency standaard voor het type vastgoed, wat neerkomt op EU Energieprestatiecertificaat A.	0.0	0.0	0.0
17	Vastgoedfondsen hebben een score van minimaal 50 punten in de GRESB duurzaamheidsbenchmark (Global Real Estate Sustainability Benchmark).	0.0	0.0	0.0
18	Bij de ontwikkeling van vastgoedprojecten, respecteren projectontwikkelaars de rechten van lokale gemeenschappen. Eventuele ontruiming van bestaande bebouwing en herhuisvesting vindt plaats op basis van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming van de betrokken bewoners en gebruikers.	0.0	0.0	0.0
19	Bij de ontwikkeling van vastgoedprojecten, respecteren projectontwikkelaars de rechten van bewoners. Eventuele ontruiming van bestaande bebouwing en herhuisvesting vindt plaats op basis van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming van de betrokken bewoners en gebruikers.	0.0	0.0	0.0
20	Vastgoedeigenaren respecteren het recht van huurders op inspraak over renovatie- en onderhoudsplannen.	0.0	0.0	0.0
21	Vastgoedeigenaren voeren op periodieke basis klanttevredenheidsonderzoeken uit en publiceren deze.	0.0	0.0	0.0
22	Bedrijven in de woningbouw- en vastgoedsector integreren sociale en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering.	0.0	0.0	0.0
23	Bedrijven in de woningbouw- en vastgoedsector nemen clausules over de naleving van sociale en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0.0	0.0	0.0
24	Financiële instellingen rapporteren over de energieprestaties van de woningen en gebouwen in hun hypotheekportefeuille.	0.0	n.a.	n.a.
25	Financiële instellingen hebben beleid gericht op verbetering van de energieprestaties van de woningen en gebouwen in hun hypotheekportefeuille.	0.0	n.a.	n.a.
26	Financiële instellingen hebben een ambitieuze, tijdgebonden doelstelling gericht op verbetering van de energieprestaties van de woningen en gebouwen in hun hypotheekportefeuille.	0.0	n.a.	n.a.
27	Financiële instellingen bieden leningen en andere diensten aan die hun klanten in staat stellen hun woning- of vastgoedbezit te verduurzamen.	0.0	n.a.	n.a.
28	Financiële instellingen passen de Gedragscode Hypothecaire Financieringen toe, gebaseerd op de EU Mortgage Credit Directive.	0.0	n.a.	n.a.

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
29	Financiële instellingen die 'mortgage-backed securities' (MBS) uitgeven zijn transparant over de duurzaamheidsaspecten (waaronder energieprestaties) van de achterliggende hypothecair gefinancierde woningen en ander onroerend goed.	n.a.	n.a.	n.a.
30	Financiële instellingen investeren alleen in 'mortgage-backed securities' (MBS) wanneer de aanbieder transparant is over de duurzaamheidsaspecten (zoals energieprestaties) van de achterliggende hypothecair gefinancierde woningen en ander onroerend goed.	0.0	0.0	0.0

3.10.3 Analyse beleid woningbouw en vastgoed

CZ, Menzis en VGZ hebben geen beleid over woningbouw en vastgoed. Alle drie scoren daarom een 1.

Hoofdstuk 4 Bedrijfsvoering

4.1 Bonussen

4.1.1 Wat staat er op het spel?

Beloningen voor werknemers binnen een onderneming bestaan steeds vaker uit een vast deel - het basissalaris - en een variabel deel, dat gekoppeld kan zijn aan de prestaties van een werknemer of het financiële resultaat van het bedrijf. Hoewel het koppelen van bonussen aan prestaties stimulerend kan werken, zijn er ook negatieve kanten.

Ten eerste zijn bonussen in de praktijk regelmatig gekoppeld aan indicatoren die niet het belang van de onderneming als geheel weerspiegelen en zeker niet het bredere maatschappelijke belang op de lange termijn. Bonussen zijn in de praktijk meestal gekoppeld aan kortetermijndoelstellingen, met de focus op financiële resultaten en de prestaties van de individuele werknemer.

Ten tweede roept de hoogte van bonussen, met name in de financiële sector, veel maatschappelijke verontwaardiging op, omdat het verband tussen de maatschappelijke en financiële prestaties van de onderneming en de hoogte van de bonus afwezig lijkt te zijn. Daarom is het belangrijk om bonussen te matigen en te koppelen aan niet-financiële criteria, zoals klant- en werknemerstevredenheid en impact op de maatschappij. Daarnaast is het belangrijk dat het beleid om bonussen te matigen en op duurzame criteria te baseren niet alleen geldt voor de directies van financiële instellingen, maar ook voor de directies van hun dochterondernemingen.

De focus op korte termijndoelen binnen het beloningssysteem wordt door velen beschouwd als één van de oorzaken van de financiële crisis. De gevolgen van dit risicovolle gedrag worden wereldwijd gevoeld: onvoldoende geïnformeerde consumenten, organisaties en kleine bedrijven zijn opgezadeld met risicovolle producten en in de problemen gekomen, waardoor er sprake was van niet-inbare vorderingen, wat leidde tot een vertrouwenscrisis binnen de financiële sector. Een groot aantal financiële instellingen moest daarom door hun overheden worden gered en er brak een wereldwijde financiële crisis uit in de periode 2008-2013. Dit leidde tot meer werkloosheid en armoede, niet in de laatste plaats in ontwikkelingslanden.

In de media en in de politiek wordt veelvuldig gepleit voor het matigen van bonussen, voor een koppeling van bonussen aan lange termijn doelen, of voor het geheel afschaffen van bonussen. Door de toenemende aandacht voor de hoogte van bonussen en de relatie met duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen, zou iedere verzekeringsgroep bonussen moeten afschaffen of een goed, gematigd bonusbeleid moeten ontwikkelen waarin duurzaamheidsdoelstellingen geïntegreerd zijn.

4.1.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor dit aspect van de bedrijfsvoering is gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor dit aspect van de bedrijfsvoering.

De score per element kan variëren van 0 tot 1. Bij de toekenning van scores is ook meegewogen of het beleid geldt voor de gehele verzekeringsgroep en haar dochterondernemingen en betrekking heeft op ten minste: het bestuur en directie, het senior management en overige, zogenaamde *identified staff*. De beleidsscore voor dit aspect van de bedrijfsvoering, berekend door de optelsom van de scores per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit aspect van de bedrijfsvoering vindt u in Tabel 23.

Tabel 23 **Beleidsscores Bonussen**

Beoordelingselement	Investeringsprincipe	CZ	Menzis	VGZ
		10	10	10
	Totaalscore	10	10	10
1	De verzekeraar behoudt zich het recht voor om de bonus terug te vorderen indien na uitkering blijkt dat deze ten onrechte is uitgekeerd (een zogenaamde clawback regeling).	1.0	1.0	1.0
2	De bonus is maximaal 100% van het vaste jaarsalaris.	1.0	1.0	1.0
3	De bonus is maximaal 20% van het vaste jaarsalaris.	1.0	1.0	1.0
4	De bonus is maximaal 10% van het vaste jaarsalaris.	1.0	1.0	1.0
5	De vaste beloning bedraagt maximaal twintig keer het laagste salaris of het maximum van de laagste salarisschaal in de verzekeringsgroep.	1.0	1.0	1.0
6	60% van de bonus is gebaseerd op lange termijn doelstellingen (niet te verwarren met afspraken over uitgestelde betaling van de bonus).	n.a.	n.a.	n.a.
7	De bonus is voor ten minste een derde gebaseerd op niet-financiële criteria.	n.a.	n.a.	n.a.
8	De bonus is voor ten minste twee derde gebaseerd op niet-financiële criteria.	n.a.	n.a.	n.a.
9	De bonus is gebaseerd op werknemerstevredenheid.	n.a.	n.a.	n.a.
10	De bonus is gebaseerd op klanttevredenheid.	n.a.	n.a.	n.a.
11	De bonus is gebaseerd op de verbetering van de sociale- en milieuimpact van de bedrijfsvoering van de verzekeringsgroep.	n.a.	n.a.	n.a.
12	De bonus is gebaseerd op de verbetering van de sociale- en milieuimpact van de investeringen en beleggingen van de verzekeringsgroep.	n.a.	n.a.	n.a.

4.1.3 Analyse beleid bonussen

CZ, Menzis en VGZ kennen geen variabele beloning toe en de hoogste vaste beloning bedraagt niet meer dan twintig keer het laagste salaris of het maximum van de laagste salarisschaal in de verzekeringsgroep. Zij scoren om die redenen elk een 10 voor het thema bonussen.

4.2 Transparantie en verantwoording

4.2.1 Wat staat er op het spel?

Iedereen heeft het recht om te weten welke gevolgen activiteiten van bedrijven kunnen hebben op zijn of haar leven en aan welke risico hij of zij wordt blootgesteld via deze activiteiten. Mensen wier leven wordt beïnvloed door economische activiteiten, kunnen hun legitieme belangen niet verdedigen als ze niet volledig geïnformeerd worden over de risico's die zij lopen door deze activiteiten. Om deze redenen is het publieke recht op informatie in verschillende internationale instrumenten vastgelegd. Algemene principes uit deze richtlijnen zijn van toepassing op alle actoren in de maatschappij, wat voor verzekeringsgroepen betekent dat zij transparant zouden moeten zijn over hun beleggingen, uitsluitingen, beleid en de uitvoering daarvan. Ook zouden verzekeringsgroepen een klachtenmechanisme moeten hebben voor mensen en organisaties die negatieve gevolgen ondervinden van de gemaakte keuzes in hun bedrijfsvoering.

Bedrijven realiseren zich dat dit niet alleen tot hun morele plicht behoort, maar ook voordelen op kan leveren, zoals het creëren van vertrouwen en het verkleinen van de kans op corruptie. Als kapitaalverstrekkers zijn transparantie en verantwoording voor financiële instellingen zo mogelijk nog belangrijker dan voor andere bedrijven. Ze zijn namelijk medeverantwoordelijk voor de sociale en milieugevolgen van alle economische activiteiten waarin ze investeren. Ze zouden daarom het publiek niet alleen over hun activiteiten moeten informeren maar ook transparant moeten zijn over in welke bedrijven, overheden en projecten zij investeren. Voor verzekeringsgroepen brengt transparantie ook een groot voordeel, zo kan publieke bezorgdheid over beleggingen op tijd worden herkend en opgelost.

4.2.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer in het beleggingsbeleid van verzekeringsgroepen zouden moeten zijn opgenomen. Afhankelijk van de voor de verzekeraar relevante investeringscategorie(ën) waarop het beleid wordt toegepast ligt de score per element tussen 0,5 en 1. De score voor dit thema is voorts gebaseerd op de verhouding tussen het aantal elementen dat in het beleggingsbeleid van de verzekeringsgroep is opgenomen en het totaal aantal elementen dat volgens de Eerlijke Verzekeringswijzer relevant is voor het thema. De beleidsscore voor dit thema, berekend door de optelsom van de scores te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10). Zie voor meer uitleg over het toekennen van scores paragraaf 1.5.

Een gedetailleerd overzicht van de scores voor de inhoud van het beleggingsbeleid van de onderzochte verzekeringsgroepen voor dit aspect van de bedrijfsvoering vindt u in Tabel 24.

Tabel 24 **Beleidscores Transparantie en verantwoording**

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
	Totaalscore	2	3	3
1	De verzekeringsgroep beschrijft het eigen investeringsraamwerk ten aanzien van milieu- en sociale kwesties en geeft inzicht hoe zij zorgt dat beleggingen aan de voorwaarden gesteld in het thema- en sectorbeleid voldoen.	0.0	0.0	0.0
2	De verzekeringsgroep laat het eigen investeringsraamwerk ten aanzien van milieu- en sociale kwesties auditen en publiceert de resultaten.	0.0	0.0	0.0
3	De verzekeringsgroep publiceert namen van overheden waarin belegd wordt.	0.0	1.0	0.0
4	De verzekeringsgroep publiceert namen van bedrijven waarin belegd wordt.	0.0	1.0	0.0
5	De verzekeringsgroep noemt en beschrijft op haar website alle bedrijven waaraan zij meer dan € 1 miljoen krediet heeft verstrekt.	n.a.	n.a.	n.a.
6	De verzekeringsgroep maakt de namen van alle projectfinancieringen bekend, inclusief de informatie vereist door de Equator Principles III.	n.a.	n.a.	n.a.
7	De verzekeringsgroep publiceert een uitsplitsing van uitstaande kredieten en beleggingen naar regio, grootte en sector (in lijn met GRI FS6).	0.0	n.a.	0.0
8	De verzekeringsgroep publiceert een uitsplitsing van haar krediet- en beleggingsportfolio in kruistabellen waarin de industrie- en de regiodata gecombineerd zijn.	0.0	n.a.	0.0
9	De verzekeringsgroep publiceert een uitsplitsing van kredieten en beleggingen, bijvoorbeeld op basis van de eerste vier getallen van de NACE en ISIC bedrijfsindeling.	0.0	n.a.	0.0
10	De verzekeringsgroep publiceert een uitsplitsing van kredieten en beleggingen die voldoende gedetailleerd is, bijvoorbeeld op basis van de eerste zes getallen van de NACE en ISIC bedrijfsindeling.	0.0	n.a.	0.0
11	De verzekeringsgroep publiceert het aantal bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen (in lijn met GRI FS10).	0.0	1.0	1.0
12	De verzekeringsgroep publiceert de namen van de bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen.	0.0	0.0	1.0
13	De verzekeringsgroep publiceert de resultaten van de interactie met bedrijven, inclusief de besproken onderwerpen, doelen en deadlines.	0.0	0.0	1.0
14	De verzekeringsgroep publiceert de namen van bedrijven die zijn uitgesloten van investeringen en beleggingen wegens duurzaamheidskwesties, inclusief de reden voor uitsluiting.	1.0	1.0	1.0
15	De verzekeringsgroep publiceert een stemverslag.	0.0	1.0	0.0

Beoordelingselement		CZ	Menzis	VGZ
	Investeringsprincipe			
16	De verzekeringsgroep publiceert een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1.0	0.0	1.0
17	De verzekeringsgroep publiceert een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Sustainability Reporting Guidelines, inclusief het Financial Services Sector Supplement (FSSS).	1.0	0.0	1.0
18	Het duurzaamheidsverslag van de verzekeringsgroep wordt extern geverifieerd.	0.0	0.0	0.0
19	De verzekeringsgroep rapporteert inhoudelijk over het gevoerde overleg met maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.	1.0	0.0	0.0
20	De verzekeringsgroep heeft een intern klachtenmechanisme voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.	0.0	0.0	0.0
21	De verzekeringsgroep legt zich neer bij de uitspraken van een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de verzekeringsgroep, voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.	0.0	0.0	0.0

4.2.3 Analyse beleid transparantie en verantwoording

VGZ scoort het beste op het gebied van transparantie en verantwoording. VGZ (score: 3) en Menzis (score: 3) publiceren het aantal bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen (in lijn met GRI FS10). Daarnaast publiceert VGZ onder andere ook informatie over bedrijven waarmee engagement is geweest, inclusief de namen van bedrijven en de resultaten van de interactie.

CZ (score: 2) publiceert net als VGZ een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Sustainability Reporting Guidelines, inclusief het Financial Services Sector Supplement (FSSS). Alleen CZ rapporteert inhoudelijk over het gevoerde overleg met maatschappelijke organisaties en belanghebbenden.

Menzis (3) publiceert als enige van de verzekeringsgroepen een stemverslag. Alle drie verzekeringsgroepen publiceren een lijst met bedrijven die zijn uitgesloten van beleggingen wegens duurzaamheidskwesties.

Geen van de verzekeringsgroepen heeft beleid over klachtenmechanismen voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties en geen verzekeringsgroep laat het duurzaamheidsverslag extern verifiëren. Menzis is als enige verzekeringsgroep transparant over de namen van bedrijven of overheden waarin belegd wordt. Er worden door CZ en VGZ ook geen uitsplitsingen gepubliceerd van beleggingen.

Hoofdstuk 5 Beoordeling van het beleid van de drie zorgverzekeraars

5.1 CZ

5.1.1 Profiel

CZ Groep Zorgverzekeraar U.A. ("CZ") is een Nederlandse verzekeringsgroep, die voornamelijk zorgverzekeringen voor inwoners van Nederland aanbiedt.⁴⁴ Naast het aanbieden van verzekeringen onder de merknaam CZ, verzorgt de groep ook basisverzekeringen en aanvullende verzekeringen namens OHRA Zorgverzekeringen N.V., OHRA Ziektekostenverzekeringen N.V. en Delta Lloyd Zorgverzekering.⁴⁵ In juli 2017 heeft NN Group de Delta Lloyd groep overgenomen, waarvan OHRA een dochteronderneming is.⁴⁶

Stichting CZ Beheer heeft 100% van de aandelen van CZ in handen, die verdeeld zijn over UVM CZ groep Zorgverzekeraar U.A. en UVM CZ groep Aanvullende verzekering Zorgverzekeraar U.A.⁴⁷ eind december 2016, waren er bij CZ 2.268 werknemers in dienst met een voltijddienstverband, waarvan er 1.472 werkzaam waren op het hoofdkantoor in Tilburg.⁴⁸ Aan het eind van boekjaar 2016 waren de bruto premieinkomsten van CZ € 3,3 miljard en bedroegen de totale inkomsten € 9,1 miljard.⁴⁹

Tabel 25 geeft een analyse weer van de beleggingscategorieën die relevant zijn voor CZ. Zoals te zien is in de tabel, is CZ actief in twee van de vijf beleggingscategorieën.

Tabel 25 Analyse van relevante beleggingscategorieën voor CZ (in € miljard)

Beleggingscategorie	Soort vermogen	Waarde aan het einde van 2016	%	Relevant
Zakelijke kredietverlening	Leningen en kredieten aan bedrijven (MNEs/SMEs)			Nee
Projectfinanciering	(Opgenomen in leningen aan bedrijven)			
Beleggingen op de balans	Staatsobligaties	0,6	11,2%	Ja
	Aandelen en bedrijfsobligaties	0,6	11,2%	
	Derivaten			
	Vastgoed en effecten	0,0	0,7%	
	Overige/niet gedefinieerd	2,2	39,2%	
Hypotheekleningen	Hypotheekleningen	0,2		Ja
	Ander vermogen op de balans	1,9	37,7%	
	Totale balans	5,6	100,0%	
Vermogensbeheer voor derden	Beheerd vermogen			Nee

Bron: CZ (2017, maart), Jaarverslag 2016, p. 77, 83-84.

5.1.2 Overzicht beleidsscores

In Tabel 26 staan de scores voor CZ, per thema, sector en aspect van de bedrijfsvoering.

De kolom 'scope van het beleid' geeft de reikwijdte van het beleid weer. Zie voor meer uitleg paragraaf 1.4 en 1.5.

Tabel 26 Overzicht beleidsscores CZ

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Content van beleid	Scope van beleid (%)	Totale score
Thema's			
Arbeidsrechten	3	100%	3
Belastingen	1	100%	1
Corruptie	1	100%	1
Dierenwelzijn	1	100%	1
Gendergelijkheid	1	100%	1
Gezondheid	1	100%	1
Klimaatverandering	1	100%	1
Mensenrechten	4	70%	3
Natuur	1	100%	1
Sector thema's			
Bosbouw	1	100%	1
Elektriciteitsproductie	1	75%	1
Financiële sector	1	100%	1
Maakindustrie	1	100%	1
Mijnbouw	1	75%	1
Olie en gas	1	75%	1
Visserij	1	100%	1
Voeding	1	100%	1
Wapens	3	100%	3
Woningbouw en vastgoed	1	100%	1
Bedrijfsvoering			
Bonussen	10	100%	10
Transparantie en verantwoording	2	100%	2

5.1.3 Analyse beleid CZ

CZ heeft een beperkt verantwoord beleggingsbeleid dat voor het overgrote deel wordt gepresenteerd in de Code Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. CZ onderschrijft in dit document de principes van Global Compact van de Verenigde Naties. Onder andere omdat Global Compact eisen stelt aan bedrijven aangaande fundamentele arbeidsrechten ontvangt CZ punten voor het beleid op the thema's arbeidsrechten en mensenrechten. Omdat CZ niet duidelijk aangeeft op welke beleggingscategorieën het betreffende beleid wordt toegepast, kan er bij sommige beoordelingselementen geen score van 100% gegeven worden. Voor wat betreft het beleid voor wapens schrijft CZ in de Code Maatschappelijk Verantwoord Beleggen dat beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van of handel in controversiële wapens, worden uitgesloten.

Voor het beleid op het thema transparantie scoort CZ onder andere punten omdat zij een uitsluitingslijst en een duurzaamheidsverslag, inclusief enkele indicatoren over verantwoord beleggen, publiceert. CZ kent geen variabele beloning toe en de hoogste vaste beloning bedraagt niet meer dan twintig keer het laagste salaris of het maximum van de laagste salarisschaal in de verzekeringsgroep. Om die reden heeft CZ voor het beleid op het thema bonussen de hoogste score. Het beleid van CZ is conform de regulering over dit onderwerp. Voor de overige thema's en sectoren is het beleid van CZ niet toereikend om meer dan één punt te scoren.

5.2 Menzis

5.2.1 Profiel

Coöperatie Menzis U.A. ("Menzis") is een Nederlandse verzekeringsgroep, die voornamelijk zorgverzekeringen voor inwoners van Nederland aanbiedt.⁵⁰ Naast de merknaam Menzis, is de groep ook actief onder de merknamen Anderzorg en Azivo, via dochterbedrijven Anderzorg N.V. en Azivo Zorgverzekeraar N.V.⁵¹ Alledrie merken bieden basisverzekeringen, aanvullende verzekeringen en tandartsverzekeringen.⁵²

Coöperatie Menzis U.A. is het moederbedrijf van de Menzis groep, inclusief Menzis Zorgverzekeraar N.V. en haar dochterondernemingen, maar ook van Stichting Menzis Beheer, waar de administratieve branche van de groep onder valt.⁵³ Eind 2016 had Menzis 1.624 werknemers in dienst met een voltijd dienstverband.⁵⁴ Aan het eind van boekjaar 2016 was de bruto premie-inkomsten € 2,7 miljard en het totale inkomen van de groep € 6,0 miljard.⁵⁵

Tabel 27 geeft een analyse weer van de beleggingscategorieën die relevant zijn voor Menzis. Zoals te zien is in de tabel, is Menzis actief in één van de vijf beleggingscategorieën.

Tabel 27 Analyse van relevante beleggingscategorieën voor Menzis (in € miljard)

Beleggingscategorie	Soort vermogen	Waarde aan het einde van 2016	%	Relevant
Zakelijke kredietverlening	Leningen en kredieten aan bedrijven (MNEs/SMEs)			Nee
Projectfinanciering	<i>(Opgenomen in leningen aan bedrijven)</i>			
Beleggingen op de balans	Staatsobligaties	0,9	26,8%	Ja
	Aandelen en bedrijfsobligaties	0,6	17,9%	
	Derivaten			
	Vastgoed en effecten	0,0	1,0%	
	Overige/niet gedefinieerd	0,2	4,3%	
Hypotheekleningen	Hypotheekleningen			Nee
	Ander vermogen op de balans	1,7	50,1%	
	Totale balans	3,4	100,0%	
Vermogensbeheer voor derden	Beheerd vermogen			Nee

Bron: Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 110; Menzis (2017, maart), *Financieel jaarverslag 2016*, p. 18 en 71.

5.2.2 Overzicht beleidsscores

In Tabel 28 staan de scores voor Menzis, per thema, sector en aspect van de bedrijfsvoering.

De kolom 'scope van het beleid' geeft de reikwijdte van het beleid weer. Zie voor meer uitleg paragraaf 1.4 en 1.5.

Tabel 28 Overzicht beleidsscores Menzis

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Content van beleid	Scope van beleid (%)	Totale score
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	3	100%	3
Belastingen	1	100%	1
Corruptie	1	100%	1
Dierenwelzijn	1	100%	1
Gendergelijkheid	1	100%	1
Gezondheid	1	100%	1
Klimaatverandering	1	100%	1
Mensenrechten	4	70%	3
Natuur	1	100%	1
<i>Sector thema's</i>			

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Content van beleid	Scope van beleid (%)	Totale score
Bosbouw	1	100%	1
Elektriciteitsproductie	2	88%	2
Financiële sector	1	100%	1
Maakindustrie	1	100%	1
Mijnbouw	1	88%	1
Olie en gas	1	88%	1
Visserij	1	100%	1
Voeding	1	100%	1
Wapens	4	100%	4
Woningbouw en vastgoed	1	100%	1
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	10	100%	10
Transparantie en verantwoording	3	100%	3

5.2.3 Analyse beleid Menzis

Menzis heeft geen uitgebreid verantwoord beleggingsbeleid. Het beleid wordt uiteengezet in het document Strategisch Beleggen. Hierin legt Menzis uit dat haar beleid grotendeels is gebaseerd op de Global Compact principes. Menzis ontvangt hierdoor punten voor de thema's arbeidsrechten en mensenrechten. Omdat Menzis niet duidelijk aangeeft op welke beleggingscategorieën het betreffende beleid wordt toegepast, kan er bij sommige beoordelingselementen geen score van 100% gegeven worden. Het beleid kent verder een uitsluiting van tabaksproducenten en bedrijven die betrokken zijn bij de productie van en handel in controversiële wapens, inclusief kernwapens. Omdat Menzis 15% van de obligatieportefeuille reserveert voor Groene obligaties, worden er voor het beleid op de sector elektriciteitsproductie punten toegekend.

Voor het beleid op transparantie en verantwoording krijgt Menzis punten omdat zij een stemverslag en de namen van bedrijven en overheden waarin belegd wordt, publiceert. Menzis publiceert daarnaast de namen van bedrijven die zijn uitgesloten van investeringen en beleggingen wegens duurzaamheidskwesties, inclusief de reden voor uitsluiting.

Tot slot kent Menzis geen variabele beloning toe en de hoogste vaste beloning bedraagt niet meer dan twintig keer het laagste salaris of het maximum van de laagste salarisschaal in de verzekeringsgroep. Om die reden heeft Menzis voor het beleid op het thema bonussen de hoogste score. Het beleid van Menzis is conform de regulering over dit onderwerp.

Voor de overige thema's en sectoren is het beleid van Menzis niet toereikend om meer dan één punt te scoren.

5.3 VGZ

5.3.1 Profiel

Coöperatie VGZ U.A. ("VGZ") is een Nederlandse verzekeringsgroep, die voornamelijk zorgverzekeringen voor inwoners van Nederland aanbiedt.⁵⁶ VGZ heeft verzekeringen voor zowel particulieren en commerciële klanten. VGZ is actief onder de volgende merknamen: VGZ, SZVK, Bewuzt, Univé, Zorgzaam, Zekur, IZA, IZZ en UMC.⁵⁷ VGZ is ook actief als vastgoedbelegger via VGZ Vastgoed N.V. en beheert de beleggingen van de groep onder de naam Insurance Asset Management N.V.⁵⁸

Coöperatie VGZ U.A. is het moederbedrijf van VGZ en haar dochterondernemingen. De coöperatie is gegroeid uit Stichting Vit Gezondheidszorg en omvat nu meer dan zes zorgverzekeringsdochters.⁵⁹ Eind december 2016 waren er 2.075 werknemers in dienst met een voltijdsdienstverband.⁶⁰ In het boekjaar 2016 waren de bruto premie-inkomsten in totaal € 5.0 miljard en bedroeg het totale inkomen € 10.5 miljard.⁶¹

Tabel 29 geeft een analyse weer van de beleggingscategorieën die relevant zijn voor VGZ. Zoals uit de tabel is af te lezen, is VGZ actief in één beleggingscategorie: beleggingen op de balans. Er is geen uitsplitsing gevonden van bedrijfs- en staatsobligaties. 'Aandelen en bedrijfsobligaties' bevat alle obligaties.

Tabel 29 Analyse van relevante beleggingscategorieën voor VGZ (in € miljard)

Beleggingscategorie	Soort vermogen	Waarde aan het einde van 2016	%	Relevant
Zakelijke kredietverlening	Leningen en kredieten aan bedrijven (MNEs/SMEs)			Nee
Projectfinanciering	<i>(Opgenomen in leningen aan bedrijven)</i>			
Beleggingen op de balans	Staatsobligaties	1,3	18,2%	Ja
	Aandelen en bedrijfsobligaties	0,8	11,5%	
	Derivaten			
	Vastgoed en effecten	0,1	0,8%	
	Overige/niet gedefinieerd	0,5	6,8%	
Hypotheeken	Hypotheekleningen			Nee
	Ander vermogen op de balans	4,4	62,6%	
	Totale balans	7,1	100,0%	
Vermogensbeheer voor derden	Beheerd vermogen			Nee

Bron: VGZ (2017, april), *Maatschappelijk Jaarverslag 2016*, p. 97, 116 en 118.

5.3.2 Overzicht beleidsscores

In Tabel 29 staan de scores voor VGZ, per thema, sector en aspect van de bedrijfsvoering.

De kolom 'scope van het beleid' geeft de reikwijdte van het beleid weer. Zie voor meer uitleg paragraaf 1.4 en 1.5.

Tabel 30 Overzicht beleidsscores VGZ

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	Content van beleid	Scope van beleid (%)	Totale score
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	5	100%	5
Belastingen	1	100%	1
Corruptie	5	100%	5
Dierenwelzijn	1	100%	1
Gendergelijkheid	1	100%	1
Gezondheid	3	100%	3
Klimaatverandering	1	100%	1
Mensenrechten	1	50%	1
Natuur	1	100%	1
<i>Sector thema's</i>			
Bosbouw	1	100%	1
Elektriciteitsproductie	1	100%	1
Financiële sector	1	100%	1
Maakindustrie	1	100%	1
Mijnbouw	1	100%	1
Olie en gas	1	100%	1
Visserij	1	100%	1
Voeding	1	100%	1
Wapens	4	100%	4
Woningbouw en vastgoed	1	100%	1
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	10	100%	10
Transparantie en verantwoording	3	100%	3

5.3.3 Analyse beleid VGZ

VGZ beschrijft het beleid in het Maatschappelijk Jaarverslag en op haar website op de pagina Beleggingsbeleid Coöperatie VGZ. Hier staat wat de maatstaven voor het beleid van VGZ zijn. Het beleid van VGZ rust niet op een enkele standaard, zoals de principes van Global Compact, maar bestaat uit meerdere standaarden en richtlijnen.

VGZ stelt dat bedrijven fundamentele arbeidsrechten moeten respecteren, waardoor zij punten ontvangt voor het thema arbeidsrechten. Over mensenrechten heeft VGZ minder sterk beleid dan over arbeidsrechten en ontvangt daarom ook een lagere score bij het thema mensenrechten. VGZ verwacht dat bedrijven corruptie tegengaan conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Dit levert VGZ een 5 op voor het thema corruptie. De OESO-richtlijnen worden niet als standaard in het beleid gebruikt voor andere onderwerpen. Ook voor het thema gezondheid en de sector wapens ontvangt VGZ punten voor de standaarden en principes die worden beschreven in het eigen beleid.

Conform regulering kent VGZ geen variabele beloning toe en bedraagt de hoogste vaste beloning niet meer dan twintig keer het laagste salaris of het maximum van de laagste salarisschaal in de verzekeringsgroep. Om die reden heeft VGZ voor het beleid op het thema bonussen de hoogste score. Omdat VGZ in het Maatschappelijk Jaarverslag en in de uitsluitingslijst informatie publiceert over de bedrijfsvoering, engagement met bedrijven en welke bedrijven worden uitgesloten, worden er ook punten toegekend voor het beleid op het thema transparantie en verantwoording. Voor de overige thema's en sectoren is het beleid van VGZ niet toereikend om meer dan één punt te scoren.

Hoofdstuk 6 Bespreking scores

In dit onderzoek is het beleid van CZ, Menzis en VGZ voor de eerste keer onderzocht volgens de methodologie van de Eerlijke Verzekeringwijzer. De resultaten van dit onderzoek geven weer dat het bij alle drie verzekeringsgroepen vooralsnog ontbreekt aan beleggingsbeleid op veel punten. In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken, om zo de verschillen en overeenkomsten in scores tussen de verzekeringsgroepen enigszins te duiden. Daarnaast is er aandacht voor de verschillende scores per thema of sector.

6.1 Analyse van de scores van CZ, Menzis en VGZ

De scores van de drie verzekeringsgroepen verschillen niet zeer sterk van elkaar: . Wat opvalt is dat het beleid van CZ en dat van Menzis meer overeenkomsten vertonen, dan dat hun beleid met dat van VGZ overeenkomt. Een verklaring hiervoor is dat het beleggingsbeleid van zowel CZ als Menzis met name bestaat uit het onderschrijven van de criteria van Global Compact van de Verenigde Naties. Deze criteria gaan onder andere over fundamentele arbeidsprincipes, mensenrechten, het tegengaan van fraude en het publiceren van een duurzaamheidsverslag.

Bij beoordeling van het beleid op het thema mensenrechten scoren CZ en Menzis dan ook beter dan VGZ.

VGZ heeft voor het beleid op de thema's arbeidsrechten, corruptie en gezondheid een hogere score dan CZ en Menzis. Een verklaring hiervoor is dat het beleid van VGZ voor deze onderwerpen principes omvat die verder gaan dan de UN Global Compact-criteria. Zo heeft VGZ zich gecommitteerd aan de corruptiebepalingen binnen de OESO-richtlijnen en aan de Rio Declaration, die betrekking heeft op milieu en ontwikkeling.

Menzis scoort voor haar beleid voor de beleggingen in de electriciteitssector een 2, waar de twee andere verzekeraars blijven stekken op een 1, de laagste score.

6.2 Analyse van de scores op thema en sector

Wanneer er gekeken wordt naar de scores van de verzekeringsgroepen per thema of sector, valt op dat CZ, Menzis en VGZ over het algemeen beleid hebben over dezelfde onderwerpen. Dit zijn: arbeidsrechten, wapens en bonussen. Hoewel de drie verzekeringsgroepen bij alle thema's en sectoren, met uitzondering van bonussen, 'twijfelachtig' (een 5) of lager scoren, hebben zij wel wat beleid over onderwerpen die al lange tijd veel aandacht krijgen met betrekking tot duurzaam ondernemen en vaak worden gezien als absolute minimumeisen voor een verantwoord beleggingsbeleid.

Zo hebben alle drie verzekeringsgroepen beleid waarin de vier fundamentele principes van de ILO met betrekking tot gedwongen arbeid, kinderarbeid, discriminatie en het recht op vakbondsvrijheid en collectieve onderhandelingen zijn opgenomen. Daarnaast is er bij alle drie verzekeraars beleid over controversiële wapens: CZ, Menzis en VGZ sluiten bedrijven uit die betrokken zijn bij productie en onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) landmijnen, clustermunitie, chemische wapens en bacteriologische wapens. Dit beleid is in lijn met de Nederlandse wet, die beleggingen in dergelijke bedrijven verbiedt of aanzienlijk beperkt. Ook hebben alle drie verzekeringsgroepen beleid t.a.v. bonussen: CZ, Menzis en VGZ kennen geen variabele beloning toe en houden de salarissen van topmensen relatief laag. Dit is niet verrassend, aangezien overheidsregulering dit aan zorgverzekeraars voorschrijft, maar het levert de verzekeraars wel de hoogste score (10) op.

De scores van de verzekeringsgroepen voor de overige thema's en sectoren zijn, met uitzondering van een 5 ('twijfelachtig') voor VGZ voor beleid over corruptie, in het beste geval 'onvoldoende' (een 4) maar meestal lager, met veel 1-en ('zeer slecht', de laagste scores) en enkele 3-en ('ruim onvoldoende'). Voor sommige thema's en sectoren waarop zeer slecht wordt gescoord, zoals dierenwelzijn, gendergelijkheid of de maakindustrie, geldt dat financiële instellingen over het algemeen nog maar relatief kort aandacht hebben voor duurzaamheid met betrekking tot deze onderwerpen. Het is wel opvallend dat er voor het beleid voor onderwerpen als klimaatverandering, olie en gas, of bosbouw ook zeer slechte scores worden behaald. Wat betreft deze onderwerpen wordt er vanuit de samenleving al jarenlang veel druk uitgeoefend op bedrijven en financiële instellingen om te verduurzamen.

6.3 Algemene conclusies

De scores van CZ, Menzis en VGZ zijn over het algemeen erg laag te noemen, met de hoge scores voor het bonusbeleid als grote uitzondering. Alleen VGZ slaagt er verder in om twee keer een 5 ('twijfelachtig') te scoren, maar op 21 thema's en sectoren scoren alle drie verzekeraars ten minste 15 keer een 1 ('zeer slecht', de laagste score). Dat de drie zorgverzekeraars, zeker in vergelijking tot de verzekeringsgroepen waarvan het beleggingsbeleid al vijf jaar lang door de Eerlijke Verzekeringswijzer periodiek wordt beoordeeld, in dezelfde tijd zo weinig beleid hebben ontwikkeld, zal mede juist het gevolg zijn van het feit dat het beleid van deze verzekeringsgroepen niet eerder door de Eerlijke Verzekeringswijzer is beoordeeld. Anders gezegd, mede door het ontbreken van maatschappelijke druk is er bij de drie zorgverzekeraars tot op heden weinig gedetailleerd beleid ontwikkeld.

Daarnaast valt op dat alle drie verzekeringsgroepen 10-en ('uitstekend', de hoogste score) halen voor het bonusbeleid. Dit valt echter te verklaren door het feit dat overheidsregulering het vaste salaris maximeert en bonussen verbiedt.⁶²

CZ, Menzis en VGZ liggen dicht bij elkaar voor wat betreft het niveau van hun beleggingsbeleid en kunnen alle drie grote vooruitgang boeken. Dit kan onder andere door verder te kijken dan alleen de principes van UN Global Compact en nog een kleine selectie standaarden, die met elkaar onvoldoende basis bieden om een verantwoord en duurzaam beleggingsbeleid te voeren.

Tabel 31 **Overzicht van de scores van de verzekeringsgroepen**

Thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering	CZ	Menzis	VGZ
Arbeidsrechten	3	3	5
Belastingen	1	1	1
Corruptie	1	1	5
Dierenwelzijn	1	1	1
Gendergelijkheid	1	1	1
Gezondheid	1	1	3
Klimaatverandering	1	1	1
Mensenrechten	3	3	1
Natuur	1	1	1
Bosbouw	1	1	1
Elektriciteitsproductie	1	2	1
Financiële sector	1	1	1
Maakindustrie	1	1	1
Mijnbouw	1	1	1
Olie en gas	1	1	1
Visserij	1	1	1
Voeding	1	1	1
Wapens	3	4	4
Woningbouw en vastgoed	1	1	1
Bonussen	10	10	10
Transparantie en verantwoording	2	3	3

Bronnen

- 1 MVO Platform, (n.d.), "Wat is MVO?", online: <http://mvoplatform.nl/wat-is-mvo>, bekeken in november 2015.
- 2 Zorgwijzer.nl (2018, 30 april), "Welke verschillende zorgverzekeraars zijn er?", online: www.zorgwijzer.nl/faq/welke-zorgverzekeraars-zijn-er, bekeken in juli 2018.
- 3 The World Bank (2011), *World Development Report 2012: Gender Equality and Development*, Verenigde Staten, Washington D.C.: The World Bank.
- 4 International Labour Organization (2012), *Global Employment Trends 2012*, Switzerland, Genève: ILO.
- 5 IMF (2014), *IMF Policy Paper Spillovers in International Corporate Taxation*, Washington D.C., United States: International Monetary Fund; ActionAid (2011), *Addicted to tax havens: The secret life of the FTSE 100*, Londen, het Verenigd Koninkrijk: ActionAid; ActionAid (2013), *How tax havens plunder the poor*, Londen, het Verenigd Koninkrijk: ActionAid.
- 6 Stewart, H. (2012, 21 juli), "Wealth doesn't trickle down – it just floods offshore, new research reveals", *The Guardian*; Weyzig, F. (2015, november), *Still broken: Governments must do more to fix the international corporate tax system*, Oxford, het Verenigd Koninkrijk: Oxfam GB, p. 1; Oxfam (2013, 3 September), "Tax evasion robs more than \$100b from poor countries", online: <http://www.oxfamamerica.org/press/tax-evasion-robs-more-than-100b-from-poor-countries-oxfam/>, bekeken in april 2016; Prats, A. (2013, 16 december), "Tax evasion and avoidance finally came under scrutiny this year", *The Guardian*; ActionAid International et al. (2013), *Fixing the Cracks in Tax: A Plan of Action*, Londen, the United Kingdom: Christian Aid; Molina, N. (2015, 13 februari), "A UK tax avoidance bill could save developing countries billions", *The Guardian*.
- 7 Transparency International (n.d.), "About Us What we do - What is corruption", online: www.transparency.org, bekeken in januari 2016.
- 8 Farm Animal Welfare Council (n.d.), "Five Freedoms", online: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121007104210/http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm>, bekeken in oktober 2016.
- 9 UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (2010), *General Recommendation N. 28 The Code Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention, CEDAW/C/CG/28, para 5*, New York, the United States: United Nations; 71 UN WOMEN (n.d.), "Concepts and definitions", online: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>, bekeken in november 2015.
- 10 UN Statistics Division (2015), "The World's Women 2015 Trends and Statistics", online: <http://unstats.un.org/unsd/gender/worldswomen.html>, bekeken in januari 2016; Demircuc-Kunt, A and Klapper, L. (2012), "Measuring Financial Inclusion: The Global Findex Database", *World Bank Group e-library*, online: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-6025>, bekeken in januari 2016; UN Statistics Division (2015), "The World's Women 2015 Trends and Statistics", online: <http://unstats.un.org/unsd/gender/worldswomen.html>, bekeken in januari 2016;
- 11 ISO (2010), *ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility*, ISO.
- 12 ILO (2008), *Beyond deaths and injuries: The ILO's role in promoting safe and healthy jobs*, Korea, Seoul: ILO.
- 13 WWF International (n.d.), "Endocrine Disrupting Chemicals. Problems with toxic: EDC's. Wildlife and humans are exposed daily to these pervasive chemicals", online: http://wwf.panda.org/about_our_earth/teacher_resources/webfieldtrips/toxics/our_chemical_world/edcs/ bekeken in juni 2015;
WWF International (2001), "A Precautionary Approach to Toxic Chemicals, March 2001", online: <http://wwf.panda.org/?4103/A-Precautionary-Approach-to-Toxic-Chemicals-March-2001>, bekeken in juni 2015.

- 14 UNEP, UN Water and UN Habitat (2010), *Water quality facts and statistics*, online: http://www.unwater.org/wwd10/downloads/WWD2010_Facts_web.pdf, bekeken in april 2015.
- 15 Goodman, L.K. and K. Mulik (2015, maart), *Clearing the Air, Palm Oil, Peat Destruction and Air Pollution*, Union of Concerned Scientists;
 Climate Progress (2015/01), "For Peat's Sake: Drying and Burning Wetlands Amplify Global Warming", online: <http://thinkprogress.org/climate/2015/01/13/3610618/peat-wetlands-global-warming/>, bekeken in april 2015;
 International Peat Society (2008), "Peatlands and Climate Change – Executive Summary for Policymakers", online <http://www.peatociety.org/peatlands-and-peat/peatlands-and-climate-change>, bekeken in april 2015.
- 16 Access to Medicine Index (2015), "About the index", online: www.accesstomedicineindex.org, bekeken in september 2015.
- 17 IPCC (2014): *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Geneva, Zwitserland: Intergovernmental Panel on Climate Change, p. 151.
- 18 IPCC (2007), *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, [M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden en C.E. Hanson, Eds.], Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press, p. 976;
 Stern, N. en Groot Britannië (2007), *The Economics of Climate Change: the Stern Review*, het Verenigd Koninkrijk, Cambridge: Cambridge University Press.
- 19 UNFCCC (2015, 12 december), *Historic Paris Agreement on Climate Change. 195 Nations Set Path to Keep Temperature Rise Well Below 2 Degrees Celsius*; UNFCCC (2016, 29 januari), *Report of the Conference of the Parties on its twenty-first session, held in Paris from 30 November to 13 December 2015*, p.2.
- 20 Eurodad (2014), *UN Financing for Development Negotiations: What outcomes should be agreed in Addis Ababa in 2015?*; Eurodad; Oxfam International (2009), *Oxfam Briefing Paper 130. Suffering the Science: Climate Change, People and Poverty*, Oxfam International.
- 21 United Nations (1948, december), Universal Declaration of Human Rights, United Nations General Assembly resolution 217 A (III).
- 22 United Nations Human Rights Council (2011), *Report of the Special Representative of the Secretary General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, Human Rights Council, A/HRC/17/31*, Para 6. Online: <http://business-humanrights.org/sites/default/files/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf> bekeken in juni 2015.
- 23 Millennium Ecosystem Assessment (2005), "Ecosystems and Human Well-being: Synthesis.", Verenigde Staten, Washington D.C.: *Island Press*.
- 24 USAID (n.d.), "What we do. Conserving biodiversity and forests", online: www.usaid.gov/biodiversity, bekeken in september 2015.
- 25 United States Environmental Protection Agency (n.d.), "How does electricity affect the environment? Coal", online: <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/coal.html>, bekeken in mei 2014.
- 26 United States Environmental Protection Agency (n.d.), "How does electricity affect the environment? Natural Gas", online: <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/natural-gas.html>, bekeken in mei 2014.
- 27 Finer, M. and C. N. Jenkins (2012), "Proliferation of Hydroelectric Dams in the Andean Amazon and Implications for Andes-Amazon Connectivity", *PLoS ONE* 7(4), doi:10.1371/journal.pone.0035126, bekeken in mei 2014.

- 28 International Rivers (2013), "Hydropower", online: <http://www.internationalrivers.org/resources/hydropower-7901>, bekeken in mei 2014.
- 29 Auty, R.M. (1993), *Sustaining Development in Mineral Economies: The Resource Curse Thesis*, het Verenigd Koninkrijk, Londen: Routledge.
- 30 Business Ethics (2011), "Business and Human Rights: Interview with John Ruggie", online: <http://business-ethics.com/2011/10/30/8127-un-principles-on-business-and-human-rights-interview-with-john-ruggie/>, bekeken in juni 2015.
- 31 Publish What You Pay Norway (2011), *The Piping Profits Report*, Noorwegen, Oslo: Publish What You Pay Norway.
- 32 Vewin (2013), "EZ-onderzoek schaliegas onvoldoende, risico's gebagatelliseerd", online: http://www.vewin.nl/nieuws/paginas/EZonderzoek_schaliegas_onvoldoende_risicos_gebagatelliseerd_42.aspx, bekeken in september 2015.
- 33 WWF (n/d), "Unsustainable fishing", online: http://wwf.panda.org/about_our_earth/blue_planet/problems/problems_fishing/, bekeken in april 2015.
- 34 FAO (2010), *World review of Fisheries and Aquaculture*, FAO Fisheries Department., bekeken in september 2015.
- 35 Marine Conservation Institute (n/d), "Destructive Fishing", online <https://www.marine-conservation.org/what-we-do/program-areas/how-we-fish/destructive-fishing/>, bekeken in april, 2015;
- FAO (2015), "Destructive fishing practices", online: <http://www.fao.org/fishery/topic/12353/en>, bekeken in april, 2015.
- 36 ICTSD (2012), *Tackling perverse subsidies in agriculture, fisheries and energy*, Switzerland, Genève: ICTSD.
- 37 FAO (2015), "Ghost fishing", online: <http://www.fao.org/fishery/topic/14798/en>, bekeken in april 2015.
- 38 FAO; UNEP (2010), *Report of the FAO/UNEP Expert Meeting on Impacts of Destructive Fishing Practices, Unsustainable Fishing, and Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) Fishing on Marine Biodiversity and Habitats*, Italië, Rome: FAO.
- 39 FAO (2014), *FAO Global Aquaculture Production Volume and Value Statistics Database Updated to 2012*, FAO, online: <ftp://ftp.fao.org/FI/STAT/Overviews/AquacultureStatistics2012.pdf>, bekeken in april 2015.
- 40 FAO (2005), *Voluntary Guidelines to support the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security*, Italië, Rome: FAO, p. 5, online: <http://www.fao.org/3/a-y7937e.pdf>, bekeken in september 2015.
- 41 SIPRI (n.d.), "SIPRI Military Expenditure Database", online: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database, bekeken in december 2014.
- 42 International Peace Bureau (2012), *Opportunity Costs: Military Spending and the UN Development Agenda*, Switzerland, Genève: International Peace Bureau, p. 16.
- 43 Feinstein, A., Holden, P. en Pace, B. (2011) "Corruption and arms trade: sins of commission" in SIPRI (eds.), *SIPRI Yearbook 2011*, Verenigd Koninkrijk: Oxford University Press, p. 13-37.
- 44 CZ (2017, maart), *Jaarverslag 2016*, p. 79.
- 45 CZ (2017, maart), *Jaarverslag 2016*, p. 5-6.
- 46 NN Group (n.d.), "NN Group and Delta Lloyd have joined forces," online: <https://www.nn-group.com/NN-Group-and-Delta-Lloyd-have-joined-forces.htm>, bekeken in juli 2017.
- 47 CZ (2017, maart), *Jaarverslag 2016*, p. 45-46.
- 48 CZ (2017, maart), *Jaarverslag 2016*, p. 39.
- 49 CZ (2017, maart), *Jaarverslag 2016*, p. 78.

- 50 Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 94.
- 51 Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 10 en 94.
- 52 Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 10 en 94.
- 53 Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 94.
- 54 Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 7.
- 55 Menzis (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 112.
- 56 VGZ (2017, april), *Maatschappelijk Jaarverslag 2016*, p. 10.
- 57 VGZ (n.d.), "Onze merken", online: <https://www.cooperatievgz.nl/cooperatie-vgz/over-ons/onze-merken>, laatst bekeken in augustus 2018.
- VGZ (2017, april), *Maatschappelijk Jaarverslag 2016*, p. 10
- 58 VGZ (2017, april), *Maatschappelijk Jaarverslag 2016*, p. 14.
- 59 VGZ (2017, april), *Maatschappelijk Jaarverslag 2016*, p. 14.
- 60 VGZ (2017, april), *Maatschappelijk Jaarverslag 2016*, p. 87.
- 61 VGZ (2017, mei), *Jaarverslag 2016*, p. 99.
- 62 Wet- en Regelgeving (n.d.), "Regeling sectorale bezoldigingsnorm topfunctionarissen zorgverzekeraars Geldend van 01-01-2018 t/m heden", online: www.wetten.overheid.nl/BWBR0034246/2018-01-01, laatst bekeken in augustus 2018;
- Ministerie van Binnelandse Zaken en Koninkrijksrelaties (n.d.), "Zijn bonussen en andere variabele beloningen toegestaan?", online: www.topinkomens.nl/documenten/vragen-en-antwoorden/zijn-bonussen-en-andere-variabele-beloningen-toegestaan, laatst bekeken in augustus 2018;
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie (2017, november 21), "Regeling van de Minister voor Medische Zorg van 10 november 2017, kenmerk 1255882-170120-WJZ, houdende wijziging van de Regeling bezoldigingsmaxima topfunctionarissen zorg en jeugdhulp en de Regeling sectorale bezoldigingsnorm topfunctionarissen zorgverzekeraars in verband met de indexering van de bezoldigingsmaxima voor het kalenderjaar 2018", *Staatscourant*, Jaargang 2017 Nr. 66204.

Over dit rapport

Dit rapport is geschreven in opdracht van de Eerlijke Verzekeringswijzer, een samenwerkingsverband van Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection. Het rapport beschrijft in hoeverre het beleggingsbeleid van de zorgverzekeraars CZ, Menzis, en VGZ overeenkomen met de verwachtingen van maatschappelijke organisaties volgens de methode van het Fair Finance Guide International netwerk.

Het doel van de Eerlijke Verzekeringswijzer is om maatschappelijk verantwoord ondernemen onder verzekeraars aan te moedigen.

Over Profundo

Met gedegen onderzoek en advies wil Profundo een praktische bijdrage leveren aan een duurzame en sociaal rechtvaardige wereld. Met diensten op maat helpen we onze opdrachtgevers om hun duurzame ambities te realiseren. Thematisch houden we ons bezig met grondstofketens, de financiële sector en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Meer informatie over Profundo is te vinden op www.profundo.nl.

Auteurs

Het onderzoek voor dit rapport is uitgevoerd en beschreven door Hester Brink en Michel Riemersma.

Disclaimer

Profundo neemt de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht bij het gebruiken van informatie en het opstellen van publicaties, maar kan niet garanderen dat dit verslag volledig is en neemt geen verantwoordelijkheid voor fouten in de gebruikte bronnen. Het rapport is bedoeld voor informatieve doeleinden en dient niet te worden gelezen als het verstrekken van goedkeuringen, verklaringen of garanties van welke aard dan ook. Adviezen en informatie verstrekt in dit rapport kunnen sinds publicatie zijn veranderd zonder kennisgeving vooraf. Profundo zal geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie.

Dit onderzoek is geschreven, geredigeerd en geriewed door:

Radarweg 505 | 1043 NZ Amsterdam | Nederland | +31-20-8208320 | www.profundo.nl

Eerlijke Verzekeringswijzer

De Eerlijke Verzekeringswijzer is een samenwerkingsverband van Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.

